

apsna gapy

ari azurnal yəmz rəla
znək .itrətueit

1 9 3 6

ak. aqua

apsnə asovet iquyyja reidkəla

apsnə qapı

2-3 (5-6)

1936

arı azurnal yəmz rəla znək itrəueit

Союз Советских Писателей Абхазии

Апсны Капш

2-3 (5-6)

1936

Журнал выходит в два месяца раз.

nasəp zowəz rzinkua

«sssr auaaɣəysa zegiə axəraapsara azin rəmoup. garan-
tiala auəsura rouranə azin rəmoup, raapsara zaqarou, iaqaçafou
zeipşrou ala axu roua». «sssr auaaɣəysa, apslara azin rəmo-
up». «sssr auaaɣəysa ianaj, maiumazayxazar, auəsura rələmşo
ianəqala inəquzgara rouranə azin rəmoup». «sssr auaaɣəysa
açara azin rəmoup». «nxaləs iəqakuou zegiə rqnə akuzaaıt,
ahəntkarrei akuliturei, jlar rpolitika bzazarei rqnə akuzaaıt,
sssr abartkua zegiə rɣə aphəs zinla axaça diaqaroup», —
abas ahoıt ayəza stalin inapala iəqaçou akonstitucia.

oktiabr a-19 şəkusei ayəza stalin iahzəqaiçaz akonstitucia vəci

auaajlar zxuura itaçanə izmaz auaa xəpxiazarala ianakuzaalakıgıə imaynə akuən işəqaz. uərt auaajlar pxzaşala iaadrəxəuaz aiharazak, dara kıaf ua işdəkuəz, iganə irfo, dəryagıəx kıaf alarua, dara akrəzua auaajlar eitalarguaqəua akuən işrəmaz.

ajakala qoukə rəboia rquə, apxzaşa rələtja auəs ruan, qoukə ubri ialayuan.

abas akuən naqnar aaxəsgıə işəqaz.

açara dəu zmaz, akrəzua ajlar rzə guəkala iəqaz marksi engelsi iahdərbəit auaapəysa rguaqra açəxua zlapərjaşa amya. ui amya — auəsujəi anxajəi aaidgəlanə, rəjya eibətanə, — dara raolaja — aburzuazia, tauad-aaməstja inarəjlanə, ahəntkarra amıra nərəmxnə, dara rhəntkarra eiƣkaanə, asocializm dərgəlar akuən. abas rəmuəkua xuarta rouam auəsujəi anxajəi rguaqra ialçnə ha — akuən işhabjargoz uərt harçayə dəukua.

marksi engielsi ruəs anagzayə lenin auəsujəi anxajəi idirçon, auəsujəi anxajəi axakuəitra nagza rourazə, ahəntkarı anadeluaai əkucanə, aburzuazia rətra pxakua irətcənə, aproletariat rdiktatura fakudərgəlaroup ha. aproletariat rdiktatura formas lenin auəsujəi anxajəi idirbəit akrəzua auaajlar rsovetkua.

anadeluaai, aburzuaziei ahəntkarı ahəntkarra amıra rəmxnə, auəsujəi anxajəi rhəntkarra amıra — asovetkua rəmyra afəkurğəlara rəlzərşəşa apartia ououua akommunist partia eiƣəikəait.

lenin, eiƣara ianakuəzaalakıgıə qara izəməuzakua iəvagəlanə aouara ha auəs zuaz stalini rnapxgarala auəsujəi, anxajəi asoldatjei aaidgəlanə, zəgıə işəjdərui eipş, 1917 şəkusazə «aamtaləpi aihabəra» əkucanə eiƣərkaait auəsujəi anxajəi rhəntkarra — asovet həntkarra.

abar ubriiƣtei 19 şəkusa çəit. 19 şəkusa ntakukua injeit adunei fəqara işanə xutak aƣə — sssr-ƣəlan auəsujəi anxajəi rxaƣ uəskua

dara irbo, rəbzazara dara izlartaxəu ala eiƣərkaaua iaaiueiƣei.

asovet həntkarra aoiƣa «abar daara məzkə daara xəməz... ianəməuza şəkusəbzak aup akuəmzar, nas asovet həntkarra xəb-goit» — abas akuən işərhoz.

işəjbo eipş amzakuei, aşəkuskuei akər ntakukua inƣeit, asovet həntkarra zaça ixəmbgara akəzməxuə acaƣia eipş iəkugəloup akri-zis iərxəd-xəduə adunei akapitalizm agutanə.

işəjbo eipş amzakuei, aşəkuskuei ntakukua inƣeit, asovet həntkarra, — pasa malla eiçaxanə iəqaz iaxia mazarak azə, dəƣa həntkarra anapə iampəçampsua, adunei aƣə ahəntkarra oiouəzakua iəlagəloup ibəonəza.

işəjbo eipş amzakuei aşəkuskuei ntakukua inƣeit, asovet həntkarra aoiƣa zegiə pəxxəa iəkuçanə amuyəƣa rklasskua əkuxnə asocialistƣə uatəvsa eiƣnəkəait, «hara hauəajlar uajə zxə iakuitnə, akalaki aƣəi akətəƣəi inxo akəzua — auəsui, anxəi, aintelligencie i rəup» (i. stalin).

zxə iakuitəu auəa rxə rguə akuguəronoiƣə abzazara guəronaxunə iqaləeiƣ. abzazara axiguəronaxuu auəsuraƣiə uayə iguə ahoit, ubas abzazara guəronaxu amustagiə arƣieiƣ. hsovet həntkarraƣə iƣərçit stəxanovraa — auəsura anormakua xpanə, pfbəna jəbanə inazəgzo auəa. iaxia hənkarra axə ačəxua stəxanovraa rəxiə bzia axiəramho kuakitagiə əqazam.

stəxanovraa rəbzourala aproməišlennost aplankua rənəgzara iəmaz aƣhərakua rənzə inəmgzakua iqəçanə ialgo iaaiueiƣ.

hanxəmya zəxqiaşoz atransportgiə iara iaxələpşua, h-stalin iça-yƣa ireionəu avəza kəganoviy ibzourala, stəxanovraa ruəsufa aiƣkaara abzourala iaxia apxiəgələra zmou nxəmya xknə iqaləeiƣ.

stəxanovraa ruəsufa həkət-nxəmyaƣə iaxihərfiaz abzourala, zaa uayə iimbacəz iimahacəz aƣayra dəukua rətgara haləgəeiƣ uajə hara.

iaxia apsnə hazxəƣxuaranə, stəxanovraa ruəsufa zuəsufəna ihamakuou rəjəyzoup, abar dara — aproməišlennost aƣə iurqenko, aixuaçaa david, atransport aƣə — zəbin akət-nxəmyaƣə — ahba uəfa, kardaa caca, ubas abart reipş iyək-zəkiyək.

ankia, eiməa uəaramzar xəƣ iəçəƣə zifəzçaxiaz nxay phəs dma-ƣən, iaxia hsovet həntkarraƣə iəqou xəçagiə phəsgie ybə-ybə, xpa-xpa mərəa zənam uayə dəubom.

ajakala hƣəla abarakiatra aamta iənəup.

abri aqara uəsdeu iqəçanə ihamakuou rəla hara hauəajlar iaxia izəftou, iərtaxəu azə iəlamkiakikua, dargiə azə drəlamkiakiaua rƣəlan asocializm argələra aup, ubri aup ixtaknə irəmon.

uəs iəqam aburzuəzia həntkarrakua rƣə.

aburzuəzia həntkarrakua rƣə aibafra daara iłartanə iəqoup, aburzuəzia rəƣhəra şaəiz rboit, uərt iərdəruieit iaxia ma uajə akə-

zua auajlar yagəlanə rətra pxakua işərtərcə. ubri aqnəp uərt guə-
oərtas irəmonu aibafrej afaşizmi roup.

abar ispania pəlan ispaniap ageneralja abunt qaçanə ispaniaj-
lar irabafueit, ispania jlar iə kudərgəlaz aihabəra zakuan irabafueit.
abri a pə germaniei, italiei portugaliei rəcxraaueit. an-
gliei franciei pənə uərt irəxuapşueit. art, «ha pərlaagalarəm»
rhan aihabəra kunaga irməcxraait. egiərt abri aamtazə
cxəraara rəgəm. abasala art irtaxxa-irtaxəmxə afaşizm
iacxrayjanə iqaləeit. «ispania afaşistp reakcionerja r pənə axakui-
təra ispania-jlar rəmacara iruəsə akə akuəm, — iheit harçay dəu
ayəza italin, — ui, — pxiaqa ico auajlar zegiə irzeipşəu uəsəp».

hara iahtaxəup hara haipş egiərt ajlarkuagiə rxap uəs rua dara
irbo, axakuəitra rəmanə, abzazara guəronaxu iəlxudaamkua iəqa-
zarazə.

hara iahtaxəup hara hqnə eipş, zegiənqaragiə iəqarçarc auayə-
pəysa dzəpsou ak iəgəmxo.

abar abri amza iaxəmgakua irədərəkəlaranə iəqoup h-stalin dəu
inapala iahzəqaiçaz auəspqara dəu — akonstitucia pəc.

iaxia pə aamtazə hsovet həntkarra a pə macara aup iaxialşo:
«auaapəysa zegiə axəraapsara azin rəmoup; garantiəla auəsura ro-
uranə azin rəmoup, raapsara zaqarou, iəqaçafou zeipşrou ala axu
roua» ha uəs pqara fatanə aftəxra.

aburzuazia həntkarrakua r pə akrəzua ajlar garantiəla iroua
auəsəuərtadara akuzoup. ubri aup uərt zzin rəmonu. gitler ifaşizmi
iarei amca əkuçə iaxiəkuu a pəlan uəsurtə zmamkua, xnəqugaga zma-
mkua iəmlago iəkuu millionyəla aup rxəpxiazara şəqou.

hsovet həntkarra a pə macara akuzoup «auaapəysa apsfara azin
rəmoup» ha iuəspqara-fatənə aftəxra axialşo. hsovet həntkarra pə
akrəzua esəşəkusa məzkə-məzkə rualafaxuə şrouc iroua apsfaragiə
roua iəqoup. abri anagzara iazkənə ihamoup çya zmam akurortkua,
apsfartakua, axuipərtakua.

aburzuazia həntkarrakua r pə akrəzua auaa iaxia azə apsfara
ianakuzaalakı irouam rhəntkarrakua r pə amuqaja əkurcaanza. ua-
qa agazetkua uajə-uajə irnəup aməpaj iəho zkiyəla zxəpxiazara
rajou egianaa iəqou rtəzla.

hsovet həntkarra a pə macara akuzoup «nxaləs iəqou zegiə
rəqnə akuzaait, ahəntkarrei akulturei, jlar rpolitika bzazarei rəq-
nə akuzaait, sssr abartkua zegiə r pə aphəs zinla axaça diaqaroup»
ha uəspqara-fatənə aftəxra axialşo, anagzaragiə axialşo.

mamzar aburzuazia həntkarrakua r pə aphəs a pəra, alaścara aup
ilzəpşəu. apolitikəei açarei-adərrei rakum «lək pəyarei, lxuukua raa-
zarei, lxaça iəmaç aurei — abart roup aphəs ləzə iəqou» — iheit gi-
tler, iara ubri aup iənaigzogiə.

hsovet həntkarra aqnə macara akuzoup auaapəysa axakuəitra
nagza axirəmonu. ari rdəruəit sssr auaapəysagiə. iara abri aup iaxia
hara hgazet a pə ijajo apsnə pə atahmadaçagiə iərho.

iara ubri azoup, millionyela zxəpxiazara çya zmazam akrəzua ajlar, abri eipş anasəp sssr auapəysa iahzəzupaz ştalın dəu bzia dzərbo.

iara ubri azoup gudouətəpi atahmadagiə iƣə ştalın dəu iaxı iyarxanə abas zəihaz: «sara adunei səkuiŋtei aihabərakua azəryə zbaxeit, azəry zbaxeit auaa dəukuagiə, axa ubart rəua darbanzaala-kgiə azə aja bziak iasəmħact, uara — akər iahzapsou, suəkunəhoit mbəpaamta uhagəmxaracə»... sara uara uzə ishərc istaxəup akə, maqiana uayə iimħac akə, uxəçatqıoup — uara afərxəçal!»*) ha.

hara zeipşəqam anasəp bzia hamoup asovet demokratia nagza afakurgəlara aamta haxıaxaanəu azə, h-ştalın dəu iaamta haxıaxaa-nəu azə, ihalşogiə akə agharxarānə haqam hsovet həntkarrazə h-ştalın dəu iəqaçamta akonstitucia axıəzdəu iaahadnaço hapsaxa-razə.

xaiər akuzaait oktiabr adunei zegiə aƣə!

xaiər akuzaait haxıərgəlagə, harə hapsadgiəl!

xaiər akuzaait harə hpartia — lenini-ştalini rpartia dəu!

nagzara uəkuzaait, uhagəmxait adunei ajlarkua hxada, asocia-lizm auəs duzzakua reiƣkaayə, uara, hsovet konstitucia dəu zşaz, ihazguakiazou, hguə-hapsə iahzaləmxəua bzia iaabo h-ştalip dəuza!

*) ştalini xafəmi atquə aqnəƣ.

oktiabr dēu 4

oktiabr majēsxā,
ipšajgia fērtēnxa,
urēspēla inaxapēit.

* * *

axankua rēpgēua,
ahtēnkua pēxaaua,
akārona inagutast.

* * *

akārona kumpēlua,
akārona gīajua,
urēspēla inaxqēit.

* * *

ui aqgiā imaancaskua,
ftaxila imcakua,
ahēntkar inaixizeit.

* * *

iapxiaga dmēstēkua,
iēftaxiqa dmērpšēkua,
iara oktiabr dagazeit.

* * *

iēphaja ipa-uha,
dara zēgi itaaja,
inaiftalt iara.

* * *

ahja, admiralja,
iara ubas ainaralja,
aqajlar narēgutast.

* * *

akārona cēnxuras,
aḡahei maganei,
urēspēla inaxagēit.

* * *

auəsujēi, anxaḡēi,
rjēḡjēi rḡḡjēi,
azēknē ineidgēit

* * *

oḡē
papēda, hēntkarda,
aamēstei, tauadda,
aqajlar dēu nxaueit.

* * *

akolxozkua raḡanē,
asovxozkua pēšzanē,
oktiabr iqanaḡoit.

* * *

amilatkua zegiā,
eimak ha rēmamkua,
rēuēskua zēgi qarḡoit.

* * *

aqajlar zegigīā
rmilat bēzīala,
apxiara ayra rḡoit.

* * *

milat eilēxda,
zin eiḡarala,
sockultūra rḡapoit.

* * *

burzuida, kulakda,
afabrika zauadkua,
aḡēy ha auəs rueit.

* * *

zegigīā ineitarho,
zegigīā inaḡarfo,
abartkua reipš qalēit.

oktjabr azej şakusa!

oktjabr arevoliucia,
zej şakusa exia iaxəçuoit!
haiguroianə uəi azə hpeibark,
organizaciala exia hjərçuoit,
oktjabr axız hanə,
exia azejənp haidnəhaloit.
klassla ihaouiou iguə
tqianə,
exia azejənp aŷ-dəçaloit.
ha haiaaira labɸatoup!
iiaşa-bəlginə hala iaboit!
ubrəi aqənp iɸə tboit,
ubrəi aqənp haoua
dqaboit...
liahaxiouma, ayəzja
ajabj,
afərxaŷa aoueyuaa iəruəz,
kilaŷər işgaz, adəouba aŷaa bŷ!
adəouba! adəouba, aaləzga işəraz
tquarɸalqa ixoup arelisa
axə.
akənatkə iamalarc.
nas araŷa ama,
ixənəhnə araxi aɸaənanaxarc.
oh, tquarɸal, tquarɸal,
zakuxazəi!
iuzəmdərrəp aɸşpapsaxəi.
alya axəlçrap aguə
zərcazəi!
tquarɸal apsta aɸşpaftnaxəi,
tquarɸal laşoit fəmcə-rkəla
axız gaxeit ixarəzanə!
tquarɸal iaxızəup
stəlin rgəla,
iqaləeit axız iapsanə.
ecə akuəqma zɸəsuaz amya,
axah pəɸɸəra! acaqia-rŷəra,
iəkuɸəit! iəkuɸəit alaoum
alya.
baha-çarkantla irkeit! ura!
stəxanovja irgəeit aiaaira.
amafəna. coit iftxəsaa!

ua eipşəuma 'esəmşaaıra
iəqahçakuo — aa! syəza!
ihargəloit! kudrə!
asovxozkua, aqolxozkua,
eidahkəloit!
itziaxəeit ha hapsəncrə.
ilahauama! socializm
hargəloit!
oktiabr iuahtoit həja,
hamu ua uzə işjabahçua,
işahamho ajəp nxała
ubiraq-qapf axız şahto.
xair akuzaait ubiraq
qapf!
apəm-çəla ifaarçərou,
irəzguəronaraxaait igo
rguaq labç,
iaabaait lassə işhadgəlou...

ki. agumaa.

akomçar ała

oktiabr anəha
hapəlap anərha,
hneiueit rapxia
ała ho.
rapxia hgəla,
haivçagəla,
apşa quanda
eizəhho.
hajya eidəslo,
hnapə eidkəslo,
çəouak hakula
haiccalap.
hfəçə riaşa,
amya iaşa
hxəmçiazakua
pxia hcalap.
hamya inagou
ihamazklakgə,
naq iapərxraz
hakupalap.
hapse mşata,
haçou dguata

məş məzdaçia
iaharbalap.
oktiab anəha
hapəlap anərha,
hneiueit rapxia
ała ho.
liəs, ayəzja!
ua «deməçja»,
açgia xuəcnə
abaşa zho.
amca ialaz,
ui zmaz gualas,
uərt axaça
harpajour.
ała eilazpaz,
çaqa ikazpaz
rqa xazənaz
hakupajour.
iñəroəz ayəzja,
apşatläku eyəçja,
içərga syəza,
ała xapa.

ayəza grigorli konstantin-ipa orqonikize laxi!

zegeidgəlou aqommunist bolşevik partia acənt r komitet lart yənyajei jəba şəkusa lıxə-
ra amş aƣnə, lara lenin igvar-
dia aqnəpi ajəpnaƣzaƣi abolışe-
vik partia eilarƣarazə akupara-
ƣə aapsara zzəmdərua, amassa
rnapxgay dəu, asocialist r ind-
ustria anagzara bziaxukua ze-
gə eicərdərua reifkaay ilzən-
ahtiueit abolışevik r salam.

lenin ipartia auəs dəu lart
ləmükua alto, guək psək ala
lguə azguakra, lart aapsara zə
kuzam l-energiei l-entuziazmi,
lart lıxəara, ləuouuara, lıaşə-
ra, aqommunizm azə auəs zua

auaa rzəha lart anapadkəlara
ləqalço, amassa r-iniciativa bz-
iaxu acxəraara lart ilzəmanlal-
anə ləqou, lart iləkunagaƣqionə
ilzəfakudərgəlt apartia, auəs-
ƣa rklass nasgıə asovet rəla
ləkunxo akrazua lrapgəlanə ze
gıə rəbziabara.

ilzeionahfoit lart, akər iaps-
ou grigorii konstantin-ipa ari-
naxəsgıə akərşəkusa, aqommu-
nizm argəlara uəs apxıatı ari-
adkua lrapgəlanə ijgalarc.

zegeidgəlou aqommunist
bolşevik partia acənt r
komitet

apsnə arevoliuciazə auəsura alƣkaaya

(ayəza a. s. agrba istatıa aqnəƣ)

1930 şəkusazə apsnə eifər-
kəit mazala auəs zuaz rsdrp
organizacia.

ari organizacia axadasi, ap-
snə arevoliucia azə auəsura ai-
ƣkaayəsi 1905 şəkusazə daaku-
gələit ayəza stalin auəs iəcəz-
uaz—ayəza sergo **orqonikize**.
aurəs proletariat aonarahə ia-
xiəkupoz irƣəpşnə, rafja —kə-
rtələti anxaƣa arevoliuciazə
aonarahə iaxeicgəlaz irƣəpşnə
apsnəpi akrəzua ajlargıə **sergo**
inapxgarala rabqar lıtəxnə ahə-
ntkarra iəƣagəlt. 1905 şəkusa
mart mza 7 aƣnə itəçəz agazet
«kavkaz» aƣə ianən abas:

«ajƣıaxucƣa işrabƣargoz ala
ləkugəlanə rxə ahaƣala auəs
rua, ahəntkarra aihabəra rhaƣə
xarəmço apsuaa ƣəryə ailayeila
sra işaƣəu əçərxəit» ha.

ubri aftaxı 1905 şəkusa deka-
br mza azə apsnəpi akrəzua aj-
lar iəmanə, ahəntkar iƣərgəla-
nə aizarakua qaiçoit, ademon-
straciakua eifəikəaueit ayəza
sergo.

1905 şəkusazə arevoliucia ƣə-
çarazə ləkugəlaz auaa auəs an-
rəkurçoz irədərkəloz auəkuə
zneu alƣuə axubəti adaqıaƣıa
abas anəup:

«amitıngkua rƣə ajajaya are-
voliuciaƣ ideiakua rzə apƣıo-
gandist grigori orqonikize 1905
şəkusa noiat r mza 18 aƣnə,
aokrug qandieri dəsgəlaz dəkə-
gəlanə aja iheit. ari auay ilhəz
aƣə abas alaiçeit:

«uajə ahəntkarra afakurgəla-
la ləqou zənza akgıə iapsam,
ubri aqnəƣ alaxƣkua ləmlan,
lçeiƣa soldatƣas ahəntkarra ai-
habəra irələmtan, apoliciei ad-

ministraciei iəkuɣəup, adɣiəl zegiə adɣiəl aɸə auəs zua auaa irəzsaɸəup, ajlar rɣaɸuəskua dara irbalaroup, ui azə ahəntkar dərtaxəm, ajlargiə irdərua-zaroup zegiə reiha iaɔiə baaps-nə irəməu iara ahəntkar ixata ʃiakuuɣiə».

orqonikize iaja dalgəeit ib-
ɣə abas iaarganə:

«dhambaaɪt ahəntkar nikolai»:

akrəzua ajlar arevoliuciazə rəkugəlarazə sergo orqonikize akə dəjəmlo iʃeiɸikaauaz hna-rboɪt iara ubri adokument iara ubri adaɣiaɸəɣɣia.

«abqar ɪtəxnə aicgəlarazəi, ahəntkarra aihabəra rabaɸraz-əi aɸropaganda jlarə eilanaryy-
it, gudouta akalaki aɸɣiə ari napadərəkəit aihabəra uəsharta-
kua boikoɣ rzəurala, azabastə-

vɤakua rəqəɤarala, demonstra-
cia hasabla rɸeizaknə aualica-
kua rnəlarala, aʃkolkuə rarkra-
la aɤəxuɸanə, ajlar abqarla rei
bətarala. abri xəxi zəzbaxu hh-
az auaa eicxəraanə 1905 ʃəkusa
deqabr mza 24 aɸnə iaargaz
abqar aʃara iaɸən».

auəsujəi anxəjəi 1905 ʃəku-
sazə arevoliuciazə rɤəsra cɣia-
ɪɣia iəkuɤanə areakcia ɣkurpa-
kua apsəngiə iaaxəjəit. ɣɣia
banə bzia ztaxəməz akazakɣa
rsotniakua aɸəla rəbgo akun
apsnə iʃəkuz. (abgarxəku, ɪzaa
akətakua gudouta araɪon aɸə.)
ɪyəla zəpɣiaɤara rəɣaz akrəz-
ua ajlar ireiuaz pɣaua akun
abaxtakua rɸə iʃərtarkəuaz».

(apsnə ajoxu ʃəkusazə iiyəz
astəɣia aɣnəɸ).

ki. agumaa.

zəxiəngara akomɸar

amrei aptei rəbɣara,
ahair iamto ɸsfara,
zxə iazərxuo auaaɸar
yəzas drəmoup akomɸar.
asəpsa jyanəs amʃən iaxiamou.
«ɣeliɪskɪn» xaɤa axitaxaz,
amɣadəu bɣəzgo auaa ɸar,
rəpɣia ɣgəlouɸ akomɸar.
yada ixalanə—harakənɸ
«izlargoənəzei» uharəɸə
xaɤarəla ikəpə aɸar
naxixi xaraza, amra axigəlo

apsəɣɣia imcabz iaɸagəlo,
zɪa iaməɣza ikəzɸə aɸar
uaqa drəmoup akomɸar.
adɣiəl ɣaɪnə izaazə,
aɸəyɣa zkiəla izpɣiazo,
amra xəixənɸ ikəɣɣar.
izlapxoda? — akomɸar!
upʃə utaxəzar amʃən aɤaxɪ...
darban ixəsua naxixi «aɤəkɪ».
iubo duashap, abar:
zəxiəz gaz roup: «akomɸar».

d. gulia.

(a j a b 7).

tquaryal adəoiba exia iaarcə iəqoup anərha, tquaryalaa xuə-
yi dəui zegiə eizeit astanciafə.

abraqa zxaan adəoiba zəmba-
cəz auaa rajazan. ubart irei-
uan auaa bərgja, aiguəlaja ma-
cəi jacəi. abartgiə adəoiba ia-
zəpşən.

xaraza adəoiba ab7ə rahait
arjaa-ha, inapşəzar—alya axəl-
bb, agugua axga, iaauet adə-
oiba. zegiə şazəpşəz uəs astan-
ciafə pfaala afaannakəlt.

axaxiə ico, açəxuaxi ico, auaa
aveibaħa axuapşra iaʔən. atqu-
aryalʔ xuat uaqə dtazaarən, da-
atəçt, — oqamʔəra dtalt.

jacəi macəi xuat ineidgəlan,
«izeipşrouzei. kər uay daqıoma,
darçəsuama»? ha izçaaua iaħa-
gəeit.

«aʔkuar zəboia tənʔəu iaħa
uarçəsueit. ari daara tənʔ uaa-
nagoit» iheit xuat.

nas daa7ajan: «oqamʔəra7i
amyan haxiaauaz aoidaraʔə
akambafkua, ajkua uħa iərəm-
bazacəz adəoiba anərba, irħanə
abna xəla iasne inəlabga icon.
uərt uaxa iguarəmlargiə qalap.
agiərt zegiə urquaç, alakua7qia
giə iuəua. iʃua, rçəxuakua ra-
htarʔəlanə. eibarynə rəynə a7a-
rça içapalon. miʔək aaueit ha
iħanə. siirən iəqaz», iheit xuat.

«7ac, uaala uaxa oqamʔəran-
za hcap, uaqə aua dsəmour,

uaxa ua haqazaap, uajə a7axi
ianaaxa halaap. habaja znəkər
ari iaku7axiazəu, hargiə iaaba-
xiazəu, azbaxu hahaxian akuə
mzar» iheit mac.

«adəoiba aabamou, abra tqu-
aryal znə 7maf a7ba iʔə aʔkuə
açaħanə drogla qoukə aan,
omaħa iaabon izlaazei ha» iheit
7ac.

«siirup art abolışevik, a iəqa-
rçaz!—kuazan ikalakıxa inəqa-
rçeit. aqarmara akuzar abga-
dəukua 7agiərtas iaxirəmaz, ua
jə aguərki-ha araja a7əxra ia-
ʔəup. aynə zamanakua gəloup.
«abana» akuzar idərxəlan, pasa
4-5 yək reiħa znək azə italanə
rəaxəzəmkuaboz uajə-jayəla
yajayəla italanə rʔərkuabo iqa
rçeit, — uajə adəoiba haynə,
tquaryal iaħzaait.

as ianakuəzaalagı iaabap ha
haiguəoiəuazma?! abas znəmzar
znə iqaloit ha azə ihargiə la-
kus ihapxiazon, uajə labʔaba
iaaboit», iheit 7ac.

«uaala, 7ac, hcap haku7panə
oqamʔəranza. hara hzə ui ab-
oia 7qıap ha uəmħan, habaja
znəkər iaku7axiazəu, asiir hzə-
qaləeit umboi!? ihaxt mac, axa
7ac, aynə seilaxoup, exia səz-
com, abri amʔəb7ək ala scar
qalap», iheit.

nas mac abilet aaixuan adə-

oiba dnakurpan ouamqeraqa dceit.

auəxa mac ouamqəra iəuak iƣə dəqan. auəxa iguə azxara izhoməzt adəoiba atəzta. adəryaƣnə kartpi ianaai adəoiba de- itantalan tquarqal daait.

mac daait ha ƣac ianəiaha dnein dəizçaait »işpaqaz aku- ƣara, imanlalazma?» ha.

mac daaƣajan «ouamqəraqa sancoz aƣapəqapkua zegiə aq- kua, aƣkua uha tquarqalqa iaa- uazta zbon. art zegiə tquarqal ineir — egia bna dəu hzəqalap shon. adəryaƣnə ouamqəraƣi tquarqalqa sanaauaz aƣapəqap- kua zegiəpasa tquarqalqa icoz, ixənhnə ouamqəraqa iconə iz- beit. daara guala dəuəsgie iq- sçeit—ouamqəraa amƣazə daa- ra imayən, art aƣapəqapkua uaxi irəzneir, iaraznak iaarəsne ixərfaap ha sguə iaanaganə», iheit mac.

«nas aƣapəqapkua naq-aaq ico iaaua ibƣan uhamə, mac?» ihan dəizçaait ƣac.

«aai, sara adəoiba sakurpanə sancozəi sanaauazəi uəs akuən işəzboz. axa adəoiba anaanças aaigua iəqaz aƣapəqapkua, ou- amqəraqa amya iəkuəz zegiə da- səu rtəpkua rƣə işgəlaz zbeit, çəsrak rəmazamkua.

zəgi reiha siirs izbaz isahaz, adəoiba çəsne iandəkula adgiəl çəsəz qəsfeit. nasgie agugua axga iaxicoz abasla ahouaƣagie sahauan:

«azə unəmxan,*)

ak ujnəmxan,

iguə ƣəanəz!

azə unəmxan,

*) ƣərlasnə ƣaƣap adəoiba ƣahəia.

ak ujnəmxan,

iguə ƣəanəz!

«uara asiir uhomə, adəoiba as şpaħoz, izƣajomə, uara?» ihe- it ƣac.

«seidrou iƣajozəu imƣajozəu, axa sara abas ahoia eilsərgon» iheit mac.

«ui ui aup, axa dəryəgiəx — guəp şəqou aalzga azə hanər, haxənaskiaz arəonaraxi maku akəta akuən, arəmaraxi az nərƣ pakuaf, padgu «ha akətakua əqo up, uargie işəudərua eipş, axa sara uərt irzəzuaz, uərt srəzxu- əczoməzt, axa iaalərqiənə adə- oiba abas aho ialagəeit:

«maku, guəp,»)

padgu, pakuaf!..

maku, guəp,

padgu, pakuaf!

«uara iəuho çabərgəzar, mac, adəoiba ƣajaƣqiozaap. map ana- kuxa uara uəsla iuahazar qa- lap» iheit ƣac.

«adəoiba iəhozəu, sara uəs isahau səzdəram, axa işuashaz eipş sahait», iheit mac.

— «exiaup ianaa adəoiba, art hkətakua rəxişkua iəzərçada, iabahai» ha deitaçaait ƣac.

«akər zdəruou, ubəs ahozta sahait», ihaxt mac.

«ari amqəbƣək ala ouamqəra- qa səzcom shon, axa egia sei- laxazargie uatəƣqia scoit» ihan ƣac aynəqa dcarcə dnagəlt:

«pətrak hampsər hab ixaan iahambac, iahmahac kər auəs bziakua hnərbar qalap ari aam- ta haztagəlou», ihan iƣəneixə- eit.

*) abrəgi ubəs ƣərlasnə ƣaƣap.

şaqa dəpsə jəbzaxuzei!

aƣəkuƣara, aniaaira şaqa inaalozei,
aƣeilahara dambar şaqa injozei,
ioura iətbəara daxiəneibətou şaqa deikuŋouzei,
zegi-rəla, iqazfala zaqa dəpsə—jəbzaxuzei!

aqazfa aƣeira zaqa dakuŋouzei,
iaja pşza einraalanə zaqa djaŋozei,
pşraləei, saxialəei zaqa deikuŋouzei.
iəlaməsi içasi rəla zaqa dəpsəbziozei!

aƣanguər airhoit, dkuəsoit şaqa igra alaxəiyozei,
adərrei, aquəşrei iazəirxuəcuam, şaqa imyaxəiqiozei,
iəgəu, ibzou dara irualəuŋa idirboit, zaqa izaləmdarouzei,
zegi-rəla daxiəugalakı, şaqa psəş dəbziozei!

açara iğəməup, aoməura zaqa bzia ibouazei,
anxara iəpeifom, arhəra şaqa deilahauazei,
ahəra dəjəpxəfoit. aƣgara şaqa iguəpxouazei
zexiəngəra daxəugalakı əpsəkuə zaqa dreipşəuzei!

aibei, ananamgəei, hait, zaqa iğəməuzei,
maza irjəigo maza igoit əbjaəpnə zaqa iğəuzei,
uərt rərhəra, rxərjəra şaqa deilahauazei,
akakəla dəzlaguoutalakı şaqa dəpsə gupjəgouzei!

əbjağa ja iirhəuam. iara zaqa dəbzəməquuzei,
aoməura şxuartam oğəgi izəeiləmkəac, zaqa dəgunəmyəuzei,
arhrei, aoməurei xizəs ipxiəzoit, zaqa dəximəzəodouzei,
ai izdəruam, məp izdəruam, daxiəugalakı zaqa dəpsə-bəapsə-
uzei!

aƣarazi, aƣgarazi zaqa iuayəfa bziəiəuzei,
auəs iuzom, iagitəxəm, azə iynə şaqa dəpləmə bziouzei,
znə irjizəoit, nas idirxuəhəueit, zaqa amş rələeigozei,
deilkəazar, dguatazar, zaqa dəpsə gəzmaləuzei!

amlə danəkəua, danəmləfua, zaqa dguəbzəoxəuazei,
kranifalakı, danəlakı, zaqa dpağiaxəuazei,
uanitəxəu, danuzgəuəqəua, şaqaiğa dtagiaəuazei,
aı amərqə, isoumhan, zaqa dəpsə-xərouzei!

danəutəxəu, uaniho, zaqa dəuayxəmxucyəuzei,
uƣə aƣə uərguəbzəoxəua, uəftəxi zaqa dəuğiaəhayuzei,
ubzəraan dəuləxunə, upsraan zaqa ixə uəlirfəozei,
ckia ddərəm, deilkəam, ox! zaqa dəpsə pərxəgouzei!

dəzpələua iğəoit, dzağajəua iryəfoit zaqa dərxəuəyozei,
daxinəiua iruəoit, iara dəmsə-ə dirhoit, şaqa dgiəngiaşəuzei!
ixə dəirdəruam, dzəpşəu rəzdəruam zaqa jgiə iğəozei,
dəpsəup, dəpsə xəroup, şaqa dəpsə-nəxəuzei!

30 sentyabr 1907 ş. aqua.

d. gulia.

(alegenda).

I.

işouran. aamtagiə pxənran,
ubasqan araxu rzə lxacaran.
zegi, rəraxu rəma amya ianən,
aʃhəraxi hneindazha iccakəuan.
raxukuakgiə rxala uaxi icon.
axiqa iʃənxaz qma cərkəkgiə,
aqabaa zbaxiaz ʃan abaakgiə,
naq afxa-ʃhəraxi rxə rxanə,
eiftagəla amya ianən...
mīkə daara imlafuanə,
alaja eikuəpsanə,
faʃək iafan iguagua...
aqma aapəlt icərkīua,
amī nadgəlt ipxafua,
inap rquəyua, imlafua.
«iaxiuashogiə səpxafoit,
iuasəmhargiə səmlafueit.
egisəgzam abar səpsueit,
uguə ialəmsən, səuxačkəueit,
uara uəsfaroup, səccakəueit.
«iəuho zakuəi, uxačkə,
sara səxəioup ubri azə.
hara hzəqou faʃəs houp.
uəsqaq zəuhoi, sa map shom,
axa iuashoit sara akə,
akgiə sapsam sa uajə,
sşəqou uəmbōi, abaakə,
sara isəoiroup y-zarakə—
isaraza mət uxačkə;
daara usəryap məşkə znə.
aʃhəraqənza sa snafə,
ahaskiən pətk nasʃaça,
nas, akuac psəla unaxaʃa.
uaanza isaazap y-zarakə,
uərtgiə ibzioup uara uzə».

—«iəuho iiaşoup, içabərgəup,
uca uəmyaxi, uccakə,
aʃhəraʃə uszəpşəz:
iuxaumərşən səzuərkaaz».
aqma cərkīə afxa iceit,
amət mlaʃə uaqə iʃeit,
daʃak iaaiua iazəpşueit.

II.

abar iaauet ʃan abaak.
uigi zcozar afxa icoit.
amī mlaʃ dəu abri aban,
ipxafa-pxaço ua inapəlt.
aʃan rəcha fta iadərt
iarazəhan işməzdaz,
iara abraqa aqal şaaz.
—«aʃə bzia pərgkuərgiala
guqama pəşza çəxu-eifklaha!
amla sagoit isəzhom uaha,
abra usfaroup, uzcom afxa»!
abri adəruan aʃan rəcha,
irxəianə iaman iəshaşaha.
—«daara ibzioup uara isouhaz,
uaha umhan, farda usməhan,
sara səxəioup uara uzəhan:
uneinə sbilet səfxa-caga,
şəxua ialoup, naq inaləx,
nas uaiasənə sapxia unagəl,
uguə ialou naq inaləx.
amət neinə açəxua inadgəlt,
aʃə çəgiən axə inasəit;
apsə aləʃlan akgiə azəmheit.
aʃan nəkulan afxa iceit;
amət gəlan afə inxəlt—
dəuk mərçəkua afxa inkəlst
axa uərtkua ua iabaqaz,
izakuəmʃeit aʃan axiəqaz,

izlapšaauaz aqma axiguarçəz.
iaaquarƿarən nas iaabəbiṭ,
işaṭaz uəsqaṇ blala iabeit.

III.

amla iarguaqəz amṭ xuaaueit.
inapšaapšueit, ipšaauet,
ayəṭja zegiə irəzçaaueit,
uəs işneiuz xaranƿ iabeit:
uasaguartak hə-iya ipoup
axiṭja zegiə naq inastxoup,
rlakua rakuzar rṇaysṭa ipoup.
raaigua ineiueit, ireiyəzoit,
uas-ṭrək uaqə ineimçanarsueit.
ṭta izgap haḡi naq indəkuloit,
izlacaşagi guanatoit.
axa auasa abas ahoit:
—«saṭṭazom sara apsra,
abart işərbo znə uara
uaakulanə abra ukuaşa,
inərxaṭa aṭək ha.
nas unasəxa, naq sgala
uaqə iəf-iəj uzxara».
iakuşahatxoit aməṭ dəu,

iazəmxuəckua ibəbzeit.
iaaqrəmƿrəmən ubas aheit:
«iaa ruma fakaruma,
iaru maru quarƿaruma».
abri abṭə alakua irahait,
axiṭja rakuzar uərtgiə rhait.
zegi eibaryən amṭaxi iaait.
amṭ abartkua zegi aban,
apsə aarla irṭagan,
nas igurəmua inapeit,
iara abasgiə ui iaheit:
—«sa səzeigzazei aqma baa,
izəsəmfazei aamta anaa,
axə-apəṭa irəlasxuəzəz,
sa sabəṭəiz. səzqmaxiṭadaz,
aṭxa iftnə izsərpəşəloz...
aƿabaa akuzar sa ialasxuəz,
ui abilet sa şapxiarəz,
sa sabəṭəiz, səzpisardaz.
auasa akuzar izəsəmgazei,
zakū aṭazəz, şərkuəşəzoz
ianbəkuəz sa sankuaşayəz,
aṭeatrkua rƿə aṭa anəşkoz!...»

I. labaxua.

axiərpar +

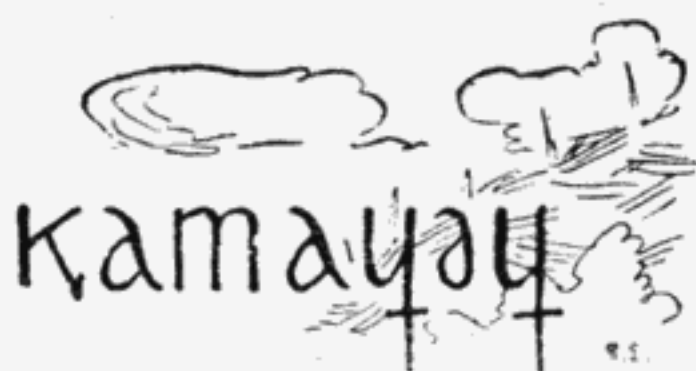
axiərpar haƿeibark haneilap,
guamṭ dəula hguərono-hayqo.
habzazara, umrami uşeişəila,
eṭjaqaa reipş habla təqqo.

abas eipş hazuazma hxala,
ḡpartia aup arəi hzəzuo:
hamṭəjya ceiceiua ṭaxuala,
həpsaəṭxa jyanəqa hanxalo.
paraşiutṭa hanco hxəiaala
haxiṭcəbop rhəṭ hṭərua.

hƿaya, axiərpar hqala
ubəbəşza ukakayxa uƿərba:
ixəbnə aṭa qapṭ uƿalo.
icərcərua amra unəyqalo,
ianuəxuapş isirəu uxəuƿala,
— aguəronəxu rhəṭ uƿdəṭba.

axiərpar hƿeibark haneilap,
guamṭ dəula haguərono-hayqo.
habzazara umrami uşeişəila,
eṭjaqaa reipş habla təqqo.

1936 ş. aqua.

d. i. gulia.

„məşkə iaxəpo tə-mşə iaxəpoit

(apsua ja-pqa)

taqguagua dgəlt. dəououuanə
lfapə dəkugəlt 3-4 mzə rəftaxi
danymazayxa inarknə. kama-
yəy xuəyə lan ləməzara lən-
mərpszakua rafida dnəquəlgə-
eit. axuəy ilzha lzəona dəqan,
uaxənləxuapşua dnasərpərgiə
dəspazəmṙari uharəṙə. zegiə
lara ddərxumaruan, deimdo dər
kən.

ahsakua qoukgiə «axuəyə iə-
namzaşa agara dakəuam» rho-
it eipş. abri axuəyə baapsək
lpeipşəmzaait, məcxuə dəbzəia-
taxəit ha mazala xuət-xuətlə
ineibərhalon, axuəyə dneibar-
bo.

pətk aabṙəsxianə ui akətanṙ
«lathakuak» alias iguəlara
vnək aṙə iaxaaikułaz. irgua-
lələit alias ixuəyə ləirazə aṙara
şərzəimnəcəz. ineijaja aaija-
jan alias iarharacə iakuərkəit.
qoukə-liquaç. iphəs ləməzara
iaxqianə daara aapsara iəmo-
up. axarq dəu qaiçeit rheit, axa
irzeibəmut, ueizgiə ueizgiə iar
haracə iakuərkəit. iazharəda ha
irəzben kuabləxu iədərçeit aha-
ra. kuabləxu dəuk dazərazəmxə
eit ari iədərçaz: «sara səçkəs
eihabəu azə aṙara hazuə ha səz
iahom» iheit.

«aai ui iauçabərgəxəm, axa

ui anaysgiə, ui efarala iaha dəi
zaəiguami axarq iourha dloit»
rhan iaaibarqyeit. «ui axarq da-
lamlandəz ha akuəm ui zəşho,
ui kər zkəu uayəup. ui daazgu
aqərgiə hargiə həicxraar qalap,
axa eihabək as səziəhom», iha-
xt kuabləxu.

nas art raxiṙ azə dyagəlan
«kuabləxu ykuənək ioup alias
aṙara haz-uəha işpa eihoi hara
haxumarua iahheit akuəmzar.
nəsgie kuabləxuəi sasranəi uha
roup iaha iafarala dəzzaiguou.
axa hargiə dahṙəmuayzam.
sara sxataləṙqia iəşhoit iəqala-
lakgṙ qalaait, izban akuzar,
abar sara sxəzdərua saaqałəeiṙ-
tei alias ma psxuək imuəç,
ma ṙarak, iahzəiuəait aṙara.
ihambarəi aṙara şəiuə, ma ui
anakuəmxa»...

ipəz zegiə iaaikuəotəzən «ia-
kuəm akə iədəumkəlan, zakuə-
zei «ma» ha uaja ialouçaz, aba
apşə iədəukəłoma, iara uajoup
axşara danəiou, uajoup anxara
iguə aho danəqou», rheit, ai-
harak ua ipəz ahsakua.

«uara ui səxumarua isheit
akuəmzar, ui izə iəstəxəu sxə
akuxaait. «ma» ha saja ialas-
çazar ui ṙgiə ačanəkəueit ha sa
səqazam, sara sguanəla iab sa-

giasa ipsxuə iuaait ha aup iəs-
harcə sguə iaanagaz, iheit, da-
axəyqala luman.

«aait uara usamarquəl uza-
quəmçəit ianakuəzaalakgə.
alias iab 40 şəkusa rnays ipsəz
iouma zəpsxuə iuərua, ui ips-
xuə reuxeit. uara uab dəpsəiit-
tei agičuam, ipsxuə ha mayk
akə uula uuən, nas ua uaiqua
çit. uajə daxəzəugə uzdəruam.
abri uajə psxuək iaarƣəcnə
izəuur iugəimfarəi» rhan iaaiba
ruqeit.

«iəuazei uara?! İara akuac
fara İtaxxacəpxiaza sab ipsxuə
stərular, sab akuac iguə axİar
qalap», ihan zegiə aaibarquaxt.

sab danəpsəpsxuək unə İaai-
lasərpşəit. aakiəskia phəs daaz-
gan qarala akə İzəzuən İaaila-
sərpşəit. abri axəşəkusa rəynu-
əçqa sara abri səlşəit, uajə İta
İara azə ma ayara juə, ma
apsxuə, map anakuxa alias aya
ra İtəruə» ihan daaxəsamərqu
əlt.

abraqa ipaz ahsakua raxıƣ
İkuakua daajajan, «nan uara,
luman, uşəxumar-xumaruaz uei
habaja rƣə upxamİazakua phəs
daazgan, qara İzəzuit ha rou-
heit. uara ykuənək as izlougu
aonei»?

«ui İta egiaurəm, isamarqu-
əl İalaçala. inxyala iheit hhar-
ən. axa ubri iab izə iİhaz İaku
əmkua iheit». İheit takuəna.
«İşpekua sab akuac iguə axİar
qalap ha şəiho?!...

«aai takuənaxəeit luman exia
dəbbama. isamərquəl daasəua
İpəİalakı şəiho. axa ui utas
İəqou uayzam iab hatər İəkuİ-
mçə. İan hatər İəkuİmçə, eiha-
bə dəizəmdərua, eiçbə zhaz İeİ
pş, axa abri asamarquəl danala-
nagalalakı İpəİalakı İhoİt aku
əmzar», İheit İkuakua.

art İərhaz luman iləmha İnta
sən daaxıapşit: «İəjuazei bara,
İkətan zegiə uaa quəşkuənə İə
qazar auma İəİtaxəu?! uəsqa
İara zegiə aguƣəəngiə İagarən»
İheit, luman, agİərt İyəzjagiə
abri İakuşahatxait.

abraqa ipaz mİagu dyaçqian,
«ahsakua rguə İaxuo ançagİə
İzəqaçomha» İərİo çabərgəup:
uƣərquəşnə, utənynə. uxuəcua
uƣar — qəİ-psətk İƣİom, deİ
xatkaynə dƣəup uguə İədfəəu
loİt rhoİt. asamarquəl raho, İu-
əryuə ualagar — İpəİalagı İho
İt ha uəİtaxı İgəlanə uəjgiə
rhoİt»...

ubri aamtazə luman danəna-
pş alias aguəİ ntəç amya İİagaz
danəlanə dəşneİuaz dəİban, İbİə
naikuəİrgəeit: «zənzaİək abra-
anza uai qoukə uərtaxəup ha.
alias aguəİ aairtən amzərxa da
akuləeit.

«asamarquəl İara anakuxa
aliasgiə İara İİəçaxo İakuzam,
znək uaxı dəİasər». İheit taku-
na, İkasə aarƣeİua dyagəlan.

«zəjgiə uİo uəİ dəlagəloup»
ha İərİo məczam. oİraanza ua-
ra utəİİa hİon», İheit luman.

«dəzuəstə araqa stəİİa zİo,
luman uəda İəqakuada?» ubri
aamtazən aynuəçqa İpakuaz ze-
giə İveİbargəlan abarçan alias
İneİpəİt, asalam neİmərdeİt.

«əəh, mİagugİə ara dəqauma,
kamfəİgiəu? İaazgazei İara ax
yəkgiə araqa, İara apsxura
uaa?! aquarankua. akuac azə-
qərləşkua?! abri hİabla İgiarak
adəİbalozar İxə akuxaaİt».

«İuuazei alias, uara uaiİanza-
giə abraqa ahsakua rəzxara İha
İhaxian, uargİə uİhaua uahza:
ait. ui ačkəs eİəuməz qarak
İzəuuər, ma»...

«ma» zzəuİo zakuəzei»?

«ui başəup, uəs aja İaləup

«ma» ha iheit luman. zegigie
aaibarəueit.

«ibzioup, ui uəs aja ialoup,
axa lara axyəkigie ləeinərəiane
aquarankua reipş abraqa laaz
gazei? lara axyəkigie leiftagəla
«jgaa» reipş as leizane haou
iynə lneiaait, — lara afəpəza
kua laxineiu ui ayanartaqə bzi
arak zəqalom. ari fkuakua ləy-
nə abziara adkəlop»!

— «uara ui aqara umhargie
fkuakua kər dhəghaxeit, exia-
la ui hazxoup»!

— «fkuakua dlaghamou ayə
msag ləxqianə lara aqərləškua
laxikaləmcaz omafa izboit»! ihe
it alias, zegie aaibarəuan, uəpə,
səpə ha ineibarəpəkueit.

«aşouraxa apxən aynə aynuə-
çqa ləzəpəzei? ui sheit ha at-
gie uəs aumi işaua, açarakua
iərbarha ifanə izkiənagie wənla
açla aguayara itaguəguəp, lar-
gie azə haimbandaz ha akuxap
aynə ləzəynaguəguəz. lərgie
auaa rzə atə ləyəzəməi» hăgie
nacəiceit alias.

«uara fta alaf uəquəçnə, uay-
ças uəazaja, iənbəkuə uara aya
ra anəhzəuua»?

«xumarra anja ihagəumə-
xan, axa ayara ləzəueit iiaşə-
nə».

«iuueit ayara axa iənbə?
«məchay ipə guərona dagəeit»,
ha uara ui uəhalar, hara ui hă-
zəpşəzar»...

«moumou. səxumarzom, axuə
yə ləşəkus aynə yara dəu zuə
rcə sguə itoup» iheit alias. uə-
anza ha inakuəşkən, axa znək

ianaamtaz iənoxəpə axuəyə lən
ləməazarala ifəmdəruəi «məşkə
iəxəpə lə-mşə iəxəpoit» ha iər
hə ajapqa, ubas ojraanza iaa-
it. uajə «iagianəxulam, egian-
şam» rhoit epş. ablara iəablə
rqianə qaçafa szamteit»—hăgie
nacəiceit.

«ubrəgi eilərganə iəadəruaza
ait» iheit kəmfəf.

«iuxaməštaait ubri awhara
kəmfəf, ubra udeftar inança»!
ha iblə neirgəeit luman.

«ui iəxəstərgie sara iəxəstuam»
iheit mlagu.

«aai amarqa. ifxaməštaait»!
iheit aliasgie. zegigie neibarə-
ueit.

«ah uəzkuirguəməua xəşəkusa
uəzəpşəz» — rhoit, ui eipş, har
gie ui hăzəpşəzaap» rheit iəx-
marua iəaicəpəknə.

«lara axa zmou qouk loup
izlazbo ala, sara seilaxəup»,
iəhan alias dyagəlt aynəqa dca-
racə.

«uəqaz pətrak rhan rəwənei-
dərcəlt lumanəi iyəzjei, axa
dimaənçəškua «ləmş aabziəxə-
eit» iəhan iəwəneixait, axa art
uəzgie uəqaz ha iəxənhəleait.

«dad, lara azə iynə ləpələma
bzioup, lara ləynə sanneilagi
ubasqan abas səlhar itabup ha
ləshəp» iəhan alias dnəkulanə
dceit iynəqa.

«ubrəgi haxumaruafa haaiku-
şan ayara awhara ipharjeit»
rhan iəaibarəueit. abas. iəqan
iəxumarən, iəneimpəit rəynəqa-
kua raxi.

„auəškua zegie wəharak wəharak rəmour“

(apsua ja-pqə)

aapənəup. lələup. aləpəqap ze
gie iftə-kəqəyxa igəlop çəpx
exiawəne eipş, iara ubasqia am

ra iəkuəlkuaqua iəapxoit. açə-
rakua rakuzar iara ubasqan ala
şərhəz eipş exiagie ubasqia ei

guəroniazanə ała rhoit.

sasran ibahyaφə çəpx ardna ała şahoz eips exiagiə iahoit ar dənək ała...

uajə izləipšəm aφə: çəpx exia φnə, afəmətan taqguagua pa dlout ha sasranraa rφə uha ai-guəlaraφə zexiənoara axəsra ia φən. alakua eibarşua agugua ha rəbɽə gon, exia ui eipš əqam, sasran alias iynaxiə ixə rxanə «taqguagua ilouz pau phau?»- ha φəitəom.

uəs iəqazam uajə...

alias iynə exia qaroup, aɽkua afəakua rfueit, çəpx exiaφnə iiez, amaɽkuan iəlaz kamaφəy. exia dəyua amzərxa dəkuəp, dəltə kakaφxa...

exia kamaφəy xuφə ləşəkus çəit. ləirazə aqara inaxəpa-aaxəpə irzəmuəz ui φharas ia-maz exia akuzaarən, exia ka-maφəy lara ləira amş aqara lara daxagəloup, aqara zəua lara lo up uharφə. izban akuzar akə axərfua, akə axəqarçə zexiən-qara lara dəyua dneinə drəxua pşueit. exia guəronaroup alias iynə.

ləɽnaça auaa axaja-ahsa uha rxəpxiazara azhara iaφəup. şa maxa akuəmzar phəsk napəma cara daazom. azə akuətkua znə ayaɽ rəkuçanə iaalgoit, dəφa-zəx — akuətkua jnə, ayaɽ qa-çanə iləmanə daaueit, ubas ze-giə akaka aargoit aguəlaɽa.

axuəlpazə auaa dərφeit afa-paφə. ui akətan az daanəmxait uharφə, ubri aqara auaa rajan.

abraqa iəqan iagəmkua luma nəi kamfəfəi, mɽagu dəymazay-əzaap, exia ari aqara dzakuəm leit.

abraqa aqaraφə auaa zegiə andərφə, rxu anrəmçarça, ap-ɽma alias afapa agutanə dnagə-

lanə abri epş aja reiheit iqara φə iaaz:

«dadraa. exia zxə sapafanə sɽaraφə iaaz! akə eipşəmkua sləhoit ɽməccakəkua sɽeiqəka xuəφə exia sara isəlšanə iɽəm-çasçaz ɽfarazə, ɽəxumarrazə, ɽəyqarazə, ɽkuaşarazə.

exia abraqa aqara zzəzua axu əφə makiana ui haotou ləxiɽ ihaait, axa ləda xizərɽaga dsə-mazam. abraqa işlahaua epş, uei zgıə-uezgiə bziak zləçua azə la kuxoit ha dəzbalakı dsədərnə- haloit. izdəruada içabərgəɽɽia-nə xaçəmpħəs zzərħə lakuxar, ɽara-səuaɽa, səkulaɽa, exia abra-qa zxə sapafanə sɽara iaxaφaz ləmaç luəp, abziarazə dəɽzaa-psap, səzɽəmoitəu, səɽgiə ztaxəu azə dəqazaragiə (uəs azə dsəmo up ha səqazam axa) uəgi iəku nago atak ialħap «iəmguaotkua ipsxiada» rhoit epş. sargiə ab-ri seiguəotəueit ubri aqnəφ abar sara tahmadak soup, ubri ləb-ziara ləɽgiara zhaz epş sara sa-xiəmzarħa slanə aup, səpsə ştou qarək izəzuəp şhan qarəɽa akə zueit isəlşoz ala səuei səkuləei abri sxəlç xuəφə dəɽsərbarçə. ɽta sləhoit ɽnapə alərkrəzə, ɽa-ra izləɽənaməsəui izləɽəpatəui rəla sɽara xuφə ɽəpşzarəzə — ihan iaja daalgəeit.

zəgiə «uəra!» rħan rnapkua einərçeit. nas inəφeit.

tolbafs ha sasran dɽarçeit. işəimuaɽ. muəla. «sara sapɽəm-oup. sxazgəlarəzə», iheit, axa uafeiçbə dxazgəlazaait uara uəraroup rħan, nasgiə alias uəra ha ianəidəicala, dnəφeit.

exia izməşnəħou, aqara zzəru əz kamaφəy xuəφə araxı daajɽ rħan dnargəeit.

kamaφəy deiləhan ykuən ma-pala; ləmaɽakua dərguəlyuon. dguazərħagaxa dərçən.

aŋolbaŋ sasran abri axuəyə
axi3 :zəzpšaaz, «apehambar» aja
kua ləzhəz axuə daniuaz
iəqakuaz ahsakua uha zegiə ab
raxi ŋaarəpxia, ihan iaan ua
inagəlt.

abraqa iəqan: ŋarifa, selma,
ozamat, hazarat, takuna, hau-
da, məkəd, rafida uha agiərt-
giə. nas sasran dyagəlan aŋca
aaltəixəit. zegiə aairzəryən —
exia ykuənčas eilahanə azərab
abraqa iərkəu çəpx exiafənə də
iit. axa araqa auəs zlanə iəqou,
daxiiz akuəm, axi3 ilxəu kama
yəy xi3əs izlalouz aup.

znazə dpazəu dəphazəu hzəm
dərəzt, eiməkʔəs guvaras ian-
hau iagixaçaxi3əz. iagiphəsxi-
3əz—kamayəy-ha ləxi3ahʔəit.
aiharak axaçara dazahkəuan, ali
as pa daxiimaməz aqənʔ. nas-
giə kər aja pəşzakua abri axu
əyə ləz — axaça ixəça ha xi-
3əs iahteit ykuəns dəpxiazanə.

danəzərabxagiə axaçarpəs bzia
içkəs deionxoit ha abra iəjbo
axaŋei ahsei eicʔaknə, douhak
zauəz azə eipş. abas ləzərheit.
exiagiə ubas ŋqia dqaloit ha
agura ganə iəqoup.

uərt rpehambar ajakua zegiə
abra isəzhom, ubas daaraza
abziara dəukua lədərkəlt.

— aai uəsoup, rheit ua igəla
kuaz.

— ubas. abri axuəyə danəiz
ilədərkəloz axi3əi, apşei ləgəm-
xarazə, labəi lanigiə nagzara
rəmanə eibaazarazə inəhanə ab
ri aŋca zjueit», ihan dnaxanə
iəit.

zegiə «uəra!» ha inagəlan aŋ
cakua aakuəxnə irjəit kamayəy
xuəyə ləyxuə.

axuəyə abra daxiərkəu ayə
zjua drəxuapşueit aŋcakua iəku
ərxəua, iəstərxəua zegiə ləlatraa
drəxuapsuan rəjfa, ryənahaŋa
eiliərgarcə drəxuapşuaŋa.

zegiə dqarfon ləpşzarei, ləxi3
atafei zegiə eidkəlanə ianrəxua
pşlakı.

danəiz aʔnə zegiə eicʔaknə
abri uayə iimbac akə ləlçər qa-
lap ha rguə iaanagaz inacça-
nacça icoit. exia abri
aŋaraʔə ipakuou urzəzəryəi,
guəp-guəp, atna abra ubri axuə-
yə ləzəŋa akuəmzar dəʔakə rha
zom.

iərho zakuəzei?

abri nagzara lour, uay iimbac,
imahac akə ləlçər qalap-rhoit.
zegiə abri agura ganə iəqoup.

axuəyə ləira amş aʔnə iəqaz,
hara ataxəuma, uərt zənzak
agura ganə iəqoup mşəʔnə rg
uə iaanagaz: ahsakua raxi ləç-
kəs eionəu dzəqalom ha iərhoz.

uajə hara, uəsqaŋ, axi3 anlər
toz eicʔaknə iərhaŋ iamahk-
rəm. hapşlap naq-naq iəqalo
aabap...

aŋara işaxaʔaz açəx akər ir-
gəit. aftaxiə hşakuakəi, iza-
ŋəz zəynə uay dəqaməz qoukə
rakuəmzar, auəxa şaanza aŋara
iaxapaŋ. apŋmaŋa, uərt rtaxŋa
uha rəyxuə əmjkua azə dauənə
ŋxəuaz.

zegiə rəzxəra iyyeit. ixumart,
ikuəşeit, ata rheit, nas feŋə rə-
ynkua raxi iceit, axa aʔŋa afeŋ
ianəkuçuaz daara irjaəueit ap-
ŋma imzərxə. rəʔkua daara idə
rxumart. nas apŋma dnəha-nəp
xianə inəkuçnə iceit.

(iəcəu agiəi a-ŋə aʔə).

a. s. puškina.

kavkaz ltoup sa səçaqa. xəxi sazəkne
sa səkugəloup asə şkuakua lxa-çlafranə:
xara lxaɟkuanɾ uarbaɟk naprən aɸharakne,
isəziaşa ikauna ineiueit aɸərtənuna.
abraxɾ izboit aryaş rəxkua uərtkua sara,
rapxɪaza ua iənaɸqio axrakua rçəsra.

təny iləiueit sa səçaqa apsthakua abra;
ubart irəlqioit aguguaha az-taɸɸakua.
iəqoup aɸqɪara dəukua ubart rlaonaxɪla,
nas laquə—aşəclamɪ xaxa, aɸəkɪ xyaakua;
ui naxəs—açlara, alapəqap eixaffkua,
ua açarkua ɸəɾɸəɾueit, ifkɪəɾueit abn-ɸakua;

nas naq inxoit afxakua rɸə auaagiə,
ihazoit apsasa eɟara laonɸə,
axɪɸagiə dnəlbəəueit ilaxɸəxou arxanə,
aragua axıləiua aɪfəra axaffə,
aɸqaza rəchagɪ iɸzanə daxɾərou apstaɸə,
terek xumarua, ixxaɸqo iaxıləiua aɸəɾuna;

ixumarueit, ibəbueit agəɟləg pəşka eipş;
aixəɾ guara itəkne afaɾ zbaz ak aipş;
irəsueit apaykua egizləmşo aɪa eipş;
iarbzoiɪ aɸqɪara iəmlafua ɟkuərpala...
başoup! egiauan ui faɾək guazharala:
eidcaloup uəqa iɸahau baxudəu məɸrəla.

eiteigəeit d. gulia.

gans-xristian andersen ilaku

I

kitai pəlan, işəudərúa eipş, iara ahəntkar ixatagiə, iara ia-aigua sigua igəlakuougia zəgia kitiacijoup. adunei zəgia eimə-udərgia ubri ahəntkar iahtnə eionəz uayə ibarəməzt.

ui ahtnə daara zəxu dəuz afa rfor bzia ialəxən, unakiesər daara ilartan. ubri aqara ipş-kan, ubri eipş iəqaz afarfor akuən izləxəz.

abahyaəə itagəlan aht-məlt sə-irkua, zəgi reihə iəpşzakuaz arə-zəntə ɣɣakua rəxfən, izkiəngia axixiaha rəbɣə gəua. uəs izəqaz, irəvsnə ico auaa rəlapş iəcamla-kua irəvəmsracə, dara ahtkua raxi ixiapşlarazəha akun.

abahya akuzar ubərsqak idə-uən, axə axalagozəi açəxua axənɣozəi iara abahya-qaçayə ixatagiə izdəruaməzt.

abahya axaanɣoz ubəs bna dəuk alagon, ui ubri aqara idə-un, amşən iaɣa axataqənza ina-zon. aəbakua uərt açlakua rə-maxukua irəçəsənə icon, xəxi ubart açlakua rəmaxukua irəl-aşan aqarmaçes, ui ubri aqara aɣa bzia ahon, apşəzkyə rəcha iəkata azə itaiəɣəz igualala-zoməzt, zəgia ixanarştuan.

adunei axəi açəxuei auaa-anəquaja aauan abri ahəntkar ihəntkarparta akalaki aəə, art

zəgia qafəpəs irəman ahəntkar iahtnə, ibahya uha, axa aqarmaçes abɣə anrahalagi «zəgia abri reionəup» rhon.

anəquaja rəstaxiqa ianxən-h-lagi aɣukua irnərçon iərbaz, irahaz. açara dəu zmakuaz ahəntkar iahtnəi ibahyei rtəzɣa rhon. axa iqarmaçes aɣgia uərt irxaştuaməzt, apoetja ari aqarmaçes, amşən iaɣa axəkuan, ab na dəu aəə iəqaz, atəzɣa zeion-aqam ajaenraalakuanə iynə ilə-qunə itrəɣuan.

art aɣukua adunei axəi açə-xuei iaxəɣon; ubərt raxiɣ iqu-ək abart akitiacijə rhəntkar iqənzagia inazeit. ui ixiɣə «taxta» dəkuɣanə drəpxion art aɣukua, lassə-lassə ixə rçəsua; daara iguə iaxuon ihəntkarparta, iahtnə, ibahya uha irəxu-anə iznəz aɣukua rəpxiara. «axa aqarmaçes abartkua zəgia ireionəup» ha ianən iquək. «ari zakuəzei? — iheit ahəntkar.

«aqarmaçesəu? shəntkarraəə, uimou sara sbahyaəə iəqazaap abri eipş açəs səir sara ui iana-kuəzaalagi isəmbac, abɣgia smahac».

daaiəpxeit iahtnə uaa raxiɣ aihabə, ari aihabə ahəntkar iaaipxiəz, ubri aqara ixə dəu be-i, ibon, darbanzaalagi azə daa-iaɣajar, ma akə dəizçaar atakş

«pf» ha akumzar egiəiho-
məzt, ari akgiə aanagoməzt.

—hara çəs mbəpək hamazaap,
aqarmaçəs ha izəpxio, — iheit
ahəntkar.

— ubri azbaxu zsałəmhaczei
iaxia ojraanza sara?

—sargiə isəmbac abri açəs,
ui ahtnə aaigua-səigua uayə
imbact hagiə nacəiçei.

— sargiə ui apə akgiə sə-
zdərzom, — ihaxt dəryagiəx
ahtnə uaa raxiə aihabə, — axa
sara uezgiə-uezgiə idsərpšaap
iheit. ahara marioup, axa iara
ari uayə iabeiboi? ari auay
amarduan dnəlbəait, dəyəxune-
it, azalakua aaiməideit, abarça-
giə dnəkusəit, axa iibaz, dzəz-
çaaz azgiə ihazdəram rheit aqar
maçəs apə, nas dnagiajən ahənt-
kar ipə dneinə. «aqarmaçəs
atəzla uayə izdəruam, aļquəy-
ja uəs rxə itərhaazar qalap» ha
eiheit.

II

— sara istaxəup ui aqarma-
çəs sazəzəryracə. uezgiə-uezgiə
ui uaxa xuəlpazə abra iqalaro-
up, — ihaxt ahəntkar. — a-
hara iəqasçaz azə abra ianəqa-
mla, uaxxiaftaxi irashoit ahtnə
uaa zəgiə labala iaarəsne irəp-
qarazə».

— tzin-pe! ihan ahtnə uaa
reihabə-deitacan ahtnə axəi-açə
xuei aaiməideit, xəxi dəxuneit
amarduan ala, çəqa dəlbəait,
eiməidet abarça, azalakua, ui
eibaryua iəftan egiərt iyəz-
jagiə. azgiə itaxəməzt alabaa-
xara, apqara, aftaxiza amaçuər
tafə dərbəit zəlab xuəpək, rə-
chazək. ui daajajan:

— aqarmaçəs ihama? iheit. —
ui sara işpa szəmdəruei! esə-
xuəlpazə san-ayəmazay ilzəzgo
it abra kranərfalagi ağanxa-

mənxakua. lara dəqoup agəpə
aqnəjgia. uaxiənpi sxənhə sa-
naaua, saatgəlanə ui aqarmaçəs
sazəzəryueit.

azəlab, — iheit ahtnə uaa re-
ihabə, — sara azin bəstap iara
ahəntkar ixata kərşifo abara,
hganə aqarmaçəs axiəqou hbə-
rbozar. ui uaxa ahəntkar dap-
xeit ahtnə iqalarazə.

zəgi gəlan abnaxi iceit, aqar-
maçəs axiəqaz, ała axiahaloz
atəp axi. ico ico işneiuaz jkə
aqaabj rahait.

—a-a — rhan ineibarqaait ah-
tnə uaa aḡarakua — aiçbaja
— abar abjə axga! abri açəs
xuəpza zakue bəjdəuuzei ia-
xou, axa abri eipş abjə qara
ihahaxeit».

— ari juəp iəqaaua, — iheit
azəlab. — ui axiəqou aqənza
makiana kər bjoup, ixaroup.

adaonkua iaəibarquaḡqua-
ḡəit.

zeionaqam aup, — iheit uərt
ahtnə uaa rəuazə. — arazən
jja-bjə axata-psata.

—momou, uərt daonkuoup, —
ihaxt dəryagiəx azəlab, — axa
uajə ſta hazaaiguaxoit ha sə-
qoup, ui abjgiə hahəşt.

abri aamtazə aqarmaçəs ała-
hara ialagəit.

abar, abri aup aqarmaçəs, —
iheit azəlab. — izəryəif ubri
axatoup abri zəbjə hahaua. —
lnapə nalərxxan idlərbeit, ama-
xu iəkuḡpaz, açəs,çəs xuəḡən.

— başa çəsk iaabac eipşup,
— iheit iaha ahəntkar izaaigu-
az aihabə, axa hara haipş au-
aa-dəukua anaba axuapşpə ax-
qiazar akuxaphagiə nacəiçei.

azəlab ləbjə narəououanə
— aqarmaçəs! ahəntkar itaxə-
up uara ubjə dazəzəryracə —
iheit.

— daara ibzioup,—ahan aqarmaçəs ałahara inalagəit, ahəntkar uaqa igəłakuaz drəlaz qəfa.

— dad, aqarmaçəs, — iheit ahtnə uaa raxıɾ eihabə,-sara ubas isədərçeit uara uaxaɾi ahtnə qaraɾə səupxıarazə, una-zgarazə.

— sara səłahabɿ azəzəryra ztaxəu abra abnaɾə dazəzəry-ər eiha eiouəp, — aheit aqarmaçəs, — axa sləccap sara uaxı uəs ahəntkar ianəitaxxa.

ubri aamtazə ahtnə anəhadəu aɾəzəqaçara iaɾən.

azal dəu33aɾə, ahəntkar daxıɾaz. igəlan axıɾə laqa dəu aqarmaçəs axıəkuɾəşaz. ahtnə -- uaa dəukua zegiə eizənə iə-qan. uərt mou azəab rəchagiə azin lərtəit ał dəlagəlanə dəp-şlarazə, izban akuzar abri eipş auəs-dəu iəqalçaz azə ahtnə aɾəsqaçara ləpərfeit, egiləx3ə-rçeit — aɾəsqaçayə ha.

aqarmaçəs ała aheit. iaheit axa ubri eipş ała aheit, ahəntkar iguə aapşkaxan, iəlaəər3 aɾənənanaxan izəi ilaxıəzzəit. aqarmaçəs ari anaba eiha abɿə rəouəuanə, eiha eiou3anə ała hara ialagəit.

III.

ahəntkar daara3a iguə iaxu-an, ixıɾə tuəflıkua xuədxəças ahamtanə aqarmaçəs eitarçə iheit, axa aqarmaçəs, ari daara iaxatabuaan, iamgəit.

— sara izbon sałakua ahəntkar iəlaəər3 şaargoz, aham-tas ui iaxıɾ uaha akgiə sta-xəm, — ahan aqarmaçəs eita-nalagəit aguəqaçaga ała bzia-xu.

— zeonəqam aup, rheit ahəntkar izaaiguaz auaa dəukua rəhsakua,—rəɾkua 3əla idərçit,

azə ianiaɾajo rɾə itaquatquat-lar azə; ubas qarçar aqarmaçəs eipşxo qfanə.

aqarmaçəs abraqa daara3a hatər dəu akuən. iara uaqa ahtnə inrəɿit, xaz uəda uadak ar-teit. azin arteit ɾnak ala yəɾ-ɾə inəiaalarazə, uaxəla znək. joxu yək amaçuɿa alakeiɿa ui iazərçəit, uərt zegiə lentək-lentək rkən, aqarmaçəs ałəpə iadhalanə. abri eipş anəiaaira dəu33ak guaxua dəus iamaməzt aqarmaçəs.

ia ahəntkar iznargəit p.1-keɿ dəuk: «aqarmaçəs» ha aku-əynə.

— abar daɾə ləqu ɾəck hçəs bzianu açəxuala, — iheit ahəntkar.

axa ui apakəɿ iaguəlaz lq 10-məzt, iafıık xuəɾək akuən, — ui itan qarmaçəsk eipş iəqaçaz əkə, zən3ak aqarmaçəs eipşəz. axa ui brilliantləi rubinaləi, sampfirləi irxəian. iara iamaz qarxi-xuəɾək aauərgiaɿər, açə-xua narɿəi aarɿəiua, axə-nataa-to, iahon aqarmaçəs çabərg ia-hoz ałakua rəuakə.

—zaku siəruzei!-rheit ahəntkar iuaadəukua zegiə. — ei-cərhaatıf aybagiə ała,—rhaxɿ.

axa ari akgiə aləmçit. aqarmaçəs çabərg ała ahon, iara işahac, iara işakunagoz epş, agiəi anapəlaqaçara irxəiou aşarmankə *) eipş akuən işahoz.

anapəla-qaçara qarmaçəs amacara ała adərheit. aqarmaçəs çabərg eipşɿqıa ubrəgi ała aheit, axa ari eiha ipş3anə iqaçan. icərcəruan xu-dəu zmou axah-kua rəla. ałak yajei jaxanɾ iaheit axa imaapsazeit. art ara-qa igəlaz auaa-dəukua dəryagi-

*) napəla idərxəio aorəian eipşən.

əx znək aqara afa ahar rtaxxə-
eit. axa ahəntkar itaxxəeit
aqarmaçəs çabərgəŋqiaŋiə afa
aharacə. axa ui abaqou, iaba-
cei? uayə izguamtazakua iart-
nə iəqaz apenqər inkəlpnə
iceit ɤartas pəxia iaxiamaz ab-
na iajaraxi.

— ari zakuazei, iəqalazei?—
iheit ahəntkar. agiərt ahtnə
uaa irpxiazeit ari açəs bziara
znəmaalo psaaɤnə.

axa uezgiə egiei apsaar ha-
ra iahzənxəeit — rheit.

nas dəryagiəx napəla-qaça-
raɤ aqarmaçəs aadərxəian ia-
dəruaz afa, yajei jaxanɤ iaha-
xiaz, daɤa-znək eitadərheit.
ubri ala yajei jəipfənɤ iahəit
afak.

— aqarmaçəs çabərg ahənt-
karra ialcou, ahəntkarraɤə aa-
ngələra azin zmam akə eipş
irpxiazeit. napəla-qaçara aqar-
maçəs abərfən baləf iəkudərɤe-
it ahəntkar iəftalarta aaiguara.
uqa iakuərşanə iftan ahamtas
ioukuaz, zəxu dəuəz amapa-
kua. ui iauit xizəsgie uaxələɤəi
astolxuəŋ aɤə ahtnə afahayə
-ha

IV.

uəs iceit şəkusək. ahəntkar
uha iara ubas ahtnə-uaa dəu-
kua, uərtmou ajlar zegigie irçe-
it napəla-qaçara aqarmaçəs
iahoz afa. başa aulica ŋkuənŋa
gie afənə irhon ɤci, ci, ci, kliuk,
kliuk, kliuk» ha. iara ahəntkar
ixatagiə ihalon abri afa. zakua-
əɤ afa bziaxuəzəz abri afa.

axa znə xuəlpazək napəla-
qaçara açəs, ahəntkar daxiəftaz
iɤapxia afahara inalagonə, ia-
ra aynəuçqar aşşə, azzə ha
bɤək aagəeit, aɤarxi-xuŋkua
ageŋra iaaquəçt amuzikagiə
(afaharagiə) aaikurɤeit.

ahəntkar dyaçqian abonaa ha
dəipxeit ihakiəm leib-medik.
axa ui ari aɤə akgie izəmdrit.
nas daaipxeit asaət-qaçayə,
ui daara kər ɤajara aftaxi xuŋ-
ək irɤeifta iuəit açəs, axa aɤa-
rxi ackua xəeit, aɤəc atara-ap-
saxra zəqalom, amala şəkusək
ala znə iaarxəianə afa afərkər
qaloit, iheit.

ui aftaxi iiaşt xubaqa şəkusa
ahəntkar dəymazayxəeit. dɤəş-
za, dəxiŋafaza dəftan zeionaq-
am iartaɤə. zegie psəs drəpxi-
azon. zexiənqara azalakua rɤə
uha, abarçakua rɤə uha, auar-
haukua ftan. auaa rŋapə-ftə-
bɤ mgarc azə, ahtnə qara qət-
psətk goməzt. axa ahəntkar
makiana dəmpsəçt, ui iarta bz-
iaxu dəlaian, kadifala irxəiaz ab
aldaxin iharaknə zəxu dəuz ap-
arda akurşanə. axiɤə ɤəxukua
əxiənħhə. apenqər artən, amza
alaşara ahəntkarəi anapəla-qa-
çara aqarmaçəsəi irəkuŋŋon.

ahəntkar ipsəp izəlagayagom-
əzt. iguə az dəkuɤoufta ibon.
iəblakua aaxəitzar, iguə apşja-
ha dəkuɤoup. ahəntkar ikarəŋa
iara apşjaha ixairgəlt. iznapək
ala iaaltəixəit ui iəxiɤə aha agi
əi inapala-ibəiraq xu-dəu. aba-
ldaxiən iakuərşanə iəqaz aka-
difəp parda arɤərakua rɤə şə-
irfta iəqaz xkkuak kəlpşuan.
qoukə eikuəpŋəxaa ɤɤialafə ip-
şuan, qoukəx ihalafta, iguəkza
artkua. ahəntkar iəş-kua-ia-
mta bziakuei. aɤɤiara iuxiazi
roup.

«isgualafə ari ha axkua ei-
barxutxuəftuan. — ari uxas-
təu?»

iɤərganə iarhon iuəskua-iuə-
mtakua raxiɤ zənzak irajazanə.
art zegie anəiaha apxəə xiŋafə
aaikunəɤeit. «isgualafom, isxa-
ştit» ihon ahəntkar.

amuzəika ʔaax, amuzəika,
abaraban ʔas! istaxəm art raja-
kua sərzəzəryrazə. axa uərt iaa
quəmçzakua aʔajara iaʔən, —
apsjaha iakuzar uərt drəkuša-
hatnə ixə arçəsra daʔən.

— amuzika aajg, amuzika!
ha ahəntkar aʔətra daʔən-
ihala aʔa, sara səxiʔ çəs! sara
uəxuda iaxəsfiʔ sara səxiʔə tu-
flikua, sara ahamtanə iuəsteit
zəxu-dəuz amapakua. — ihala
aʔa, ihala!»

axa açəs egiahoməzt, ui zərxə-
iauazha uay dəqaməzt. ui ada
aʔa azhoməzt. ubri aamtazə ap-
enqər aaigua zeioia əqaməz çəs
ʔahabʔək gəeiʔ. ari akuən aqar-
maçəs bzia. ui aʔa ahon, aʔər-
ʔagakua iəqazgia aʔəʔaxra in-
alagəeiʔ. ahəntkargia aʔa aail-
alo dalagəeiʔ. iara apsjaha ix-
atagia aqarmaçəs aʔahabʔ axi
ixşəy con. «ihala aʔa, ihala də-
ryagiəx,» ha ahara daʔən. nas-
gia daara iaaiguapxəeiʔ ui ap-
sjaha, anəʔənttrakua raxi axən-
krazə, ixə iaxairgəlaz akarona
aaixəixəiʔ, iaxaafəixəz inəstei-
çeiʔ axiʔə aha, abəiraqgia naq
inkədargəlt, naʔ apstha xilaʔa
şkuakua eipş apenqər dənkalp-
raan dceiʔ.

— itabup, dad, açəs! — iheiʔ
ahəntkar, — sara şəntkarra
ualəsceiʔ. uara uaainə apsjaha
səiarta dadcanə dkauceiʔ. aha-
mtas iuəstarəzei? — uara aha-
mta sutaxeit, — aheiʔ aqarm-
açəs. — sara abraqa pasaza

saainə uaaigua səkuʔanə aʔa
anəşhoz, uəlaoməz3kua şaauez
zbeiʔ, ui sara bzançəkgia isxa-
ştuam. aʔahay izə daara ahamta
dəuup alaoməz3.» eitanalagaxt
aʔahara, ahəntkar aʔa dəntana-
galan omomuala dəjeiʔ.

danʔəxa, apenqraxiʔ iuada
amra ynapxon. makiana ima-
çəuʔa raxiʔ azgia araxi daay-
nampşəcəzt: zegia dəpsit ha ak
uən işəqaz, aqarmaçəs apenqər
aqnə iəkuʔanə aʔa ahoʔ.

— uara nazaza sara şəə uə-
qazar aup, — iheit ahəntkar.
— aʔa hala uara ianəutaxəu, agiəi
anapəlaqaçara çəs sara naq ipə-
xaa ikaşəpsap». — map, uəs
umuən, aheit aqarmaçəs, — ui
uəmaç auan, aʔa ahon. ialşona-
ça, ui əqazaait uara uʔə. sara
ahtnə anxara səlşom; sara saal-
ap uara uaxi sara ianəstaxəu,
aʔanə iuzəşhalap anasəp bzəiei,
anasəp jgei rʔə alaçanə, nasgia
ajgei abziei rʔə.

— aqarmaçəs xuʔə zexiənqa-
ra eimnadoit, ui znəzənla ap-
əzkyə rəcha ixəbra açaqa inəça
pərləşt anxay iynaʔgia, uara
iutəxaranə inxakuo rʔə.

aqarmaçəs naprən iceiʔ.

ubri aamtazə amaçəuʔa aay-
naşəlt ipsnə ikʔou ahəntkar
ineiaxuapşrazə. ui dgəlaxian.
xiaa-baa iəmazamkua, dəxxa-
dəyqo dnarpəlan: «mşəbziakua»
ha nareikeit.

eiteigəeiʔ d. gulia.

b. fənkuba.

aqarmara əjan tənü axala,
 açəx eməggon,
 içkian ajyan zəj pşlala
 mişə bla lbaayyon.
 amza karua, axra iaxəsua,
 alapş axnaqion;
 aaləga xıləla, aiyxaa itəsua
 matças ilakıuan.
 phəsək dməja ləmacara
 ynəkəp afa lhon
 asabigie tənü agara
 iələja ekunapson.
 —səiaj şasa, fərəi taləi
 səykuən axızərkə,
 sa smərguaqkua aja utaləi
 səmra, səgukə;
 uəbla təpxa karua şaməi
 axıfəba axata!
 uəxuda şkuakua sakuəxşaməi
 itənqəup uarta.
 sfeldəl ptaxa, səlt pşlala
 uəjar uəzhalap,
 sbərfən xaxuə einəlləla
 iəçagı ipşzaxap.
 sa sguəryada bərsa yəqa
 uəja səguəkə!
 uzaazaşa haqoup yəqa
 iarban dəvəkə?!
 aiajakua kuəic-xataməi
 apəroieipş ipxoit.
 həhəi çəsəi raia pami
 uərtara rguapxoit.
 uəja sarpəs tənü uxala
 uabiz umguryan;
 ui dşaxtiorəup dər napəla
 daftoup amaden.

afəj dgəloit umərəpəxa
 uəbla daguəzueit;
 iəmazamla nas apşəxa
 daftoup antracit.
 başa ikəuma iməruəga
 oiey-hasabla iqioit.
 tənü eikuəouma, raja pəpəga
 acaqı eiynaqioit.
 dıartouma daçaxap-ha
 iədəu akəpə,
 ui dzaclabəz sreijaxap-ha
 itam iguəpə.
 adgiəl açə raja pəiqoit
 tonla ua mbəpə.
 ikəruəfa forma dəuxoit
 iueit ixazə.
 ui stəxanov dəuk mərçəkua
 işiapigo dər,
 aamta başa idəkuəmçəkua
 ialəirşoit akər.
 rasa-maxuças uqataroup,
 amzeipş ukayya!
 uab içərkant iməudaroup
 arpəs eilfaqa!
 uəkula—uafja rguəqaçafa
 uajnaə izbala,
 uəbayxaəra, nan, uçafa
 iacloit, uzhala.
 səiaj şasa, fərəi taləi
 səykuən axızərkə,
 sa smərguaqkua aja utaləi
 səmra səgukə;
 uəbla təpxa karua şaməi,
 axıfəba axata.
 uəxuda şkuakua sakuəxşaməi,
 itənqəup uarta!

qaguatangis
dtan ui apxlati
adsgba

ar. kaslanzia.

naxixi baxukuak rƣə zxə
aaxazkəlaz amra. ipəroixa, adu
nei ƣəla alaƣcara eizca inəku-
naceit.

hamtak aftaxi, iara ubri ikua
lkualo ajyan akalt inaxiənhalt.

uərt ayfxak, rnapkua rxaxa-
za «arkiel» ixalaz iazəpşən, in-
kalar iaaimçərpaaraia.

qaguatan, ecəznə «fouəuaa
rəxuəanpi» iaalbaaz, həztəu
«amafəna» makiana idəkulo
«alah» idərp anaaiguaxuaz aa-
mtazəƣqia akəu ha abtə nar-
gəeit adəorba.

araqarpi akalaki (uajəgə kə-
liturala ƣeila zxəzƣə zəmpsə-
xəc) ui aqarakua zlazoz akə
akumzt, kalaki xuqən: agua
nətzəzaan, idəsza atəp iaanxa-
lt—adəorba məccakzakua, afi-
afi eikuço astancia inapərçt.

qaguatan itəpəƣə xəgu ha
dləpeit.

hamtak iztənqran, axa anə-
quay ari aqəngiə daanəmxəeit:
gurp-ƣərp, gurp-ƣərp argan,
auama amşxa zaçaaia auəsura
rəououo assara ianənəkula,
qaguatan iaziamxəƣgixan ap-
enqr danənkələpş. ahauaƣə iş-
şapaza alya-cha ixəz dnəkuə-
pşit.

iəlakua eibaryua acha inəku-
lan, iara daxiçəsəz astancia
aƣəƣqia dənəkəlgəeit.

uə amiting əqan iaxia, alən-

ta pjanə astancia ƣəc axi icon
adəorba.

astancia aƣə ajlar rsaxia ia-
ha-iaha ixuəfxo iaha-iaha iku-
bərxo, iraxucxanə iaanəçit. alə-
myanək ibon: eipxəibaça ftaxi-
qa eibaryuaz ałapəqapi, amya
aƣəkəkua rƣə işəşkamsxa ika-
psoz ajlari. zaçaaia inaskioz
akalaki.

art tənq dnarəz xuəcər itax-
xəeit atahmada, axa iguə uəs
ahon: «uara uəla iabo aup iu-
zəqəfarou, uajə uşneiua uztou
aatagutəsnə, ma aixamya ina-
zəvqianə ikukuaza intalar psə-
eikurxafas iuəμουzei?!» ha.

ubrəgiə haƣup aaiguaxut qa-
guatan, pətraamtak dxuəcua
dəşƣaz. — hau — iaaigualəte-
it akə: ixiatra iuapa iləçihan.
xəma-psəma axə aairtlan inə-
kuiərgəlt. ikuaƣza igəlan iəqma-
eikuəƣa: pasa iaatigəeit mpa-
xifək xuanə, nas xmaƣərk. ax-
məyər dagutasən aqma naq iei-
talaorreiçeit, gank axi amgua
aatçəçit.

— abri stakuaj eilaluəz akə
aup, axa unachaift, dad. iagia-
mou ubap—ihan ampaxifə iaa-
ləixəz mgial ƣəghaduk nairx-
xəeit sa saxi.

iyeƣ qantaləeiua, aƣarpeips,
apş-ƣə sala ckia ialərxəz amgial
apƣəstəƣə ałkua ƣətha-ƣətha-
za ialəubaauan.

iaaiəməsxt.

— acxagiə aloup — naciçeit
iara uəi.

ajlar — ahsa axağa rajay-
zan adəribəfə.

xuaşak nasəfəsərīt.

daşa xuaşakgiə.

dəryagiək!

ajlar sanaərəlapş. isəxuapşu-
az rajayən.

aşamquara saaqueçt!

izəpsouzei intarpəfənə afara,

— aasguaxut, axa...

qaguatan makianagiə qmaj
daorəxon.

eikuarəfənə. xəlpəruək iaqa-
ranə akə aatigan, inasədigalt,
uəkuşa, dad, itətəza iəqoup
ihan. amhağ knə ianaaiəməsx,
aəpnounaftən. uasaxuaduk a-
lçit (kuaxıyan uəi).

qaguatan afacma iəmazar — „aşa bgaxuykua lagia lfrən“

— sənə «abna» daara ibzi-
oup — dnalagəit qaguatan
zanaatxuəras iəmaz aşə: —
«əram» apstakuei. «yagiami»,
«fouəuaa rəxuçei», ašarəcara
zguə acpəho, ixə rələifəuam.

abart atəpkua rəfə aqıakua
axəftaşaz zamanala frəmpəxia-
leit «acəotkua» (axuəpəşka-
kua).

«airgi» (jeipfaa) rəmyala isə-
caaiguəfoit uajəgi.

abraqa daaxuəcit pətrak.
ankiaşi iəlarəcarakua anaaigu-
aləfa. xxiit iħan akağaragiə
inakuikəit, axa izəmguoit, rə-
mqaran daxiəqaz.

— azənra haacəçaləiçtei
axuəpəşka jakua pıbei, yaafara-
jakəi «aşa bgaxuykua» rja-
kua fbei oqamqəraşi ašarəcja
reihabəra rəfə ialazgalaxeit, axa

iazəuuazei... — iħeit iguə aaka-
ğnə — haqaaiua afacma əqam-
ha harhoit...

aqua iəqoup ha səqoup afac-
ma?

— iuzəsəpşaaucit sara!

— allah uneigzaait!

daasəxuapşit.

sargiə snəixuapşt.

— uaqəzbaxeu səzdəruam,
axa qara uzbaxeit (?)... auəs-
hartaşə saqəlbəaz akuəu (!)..

ijajarakua rəfə, fəlarənə, iaja-
kua aybəşi aslogkua rəfə zexi
əngara «x» acənخورas «q» irgə-
lon).

— iuəjlouzei? — dçaait səm-
xalav.

səkuəoləup...

— ə-ə-ə..

qaguatan abri uipoumaħa
xizək nasədigalt, axa ui akun
xəit (uəi zaxizəz dəpsxian).
iagiə qara dnaxəkuşa-aaxəku-
şargiə iəiharcə əitaxəz abri
akun:

— utalaxeu uajada, dad, abri?
dçaait aamta bjamçajakua,
abasgiə nacçanə: — sargiə
iszənxaz yguənəjk dsəuoup, sa-
kuşaxeit iħeit... paqagiə kua-
zan izbaxeit ha daşən...

paqa ha dəzşəz iara dşip-
haz aqara şamərfagala eiləş-
kaait. (uəi ankia znə bzia iəz-
boz zotabən).

səzbaxu ləihargiə zdəruada
shan, spalta slaxa-yaxan iaa-
səşəit.

— azotabja zegiə aqolxoz
ialoup uajə... İara İəşgiə iala-
xaşt? — şçaait inarmaanəfa eil-
kaapək səman azə.

— hə, dadxəit. aqolxoz İala
egi, səřit sabaqaxəz!

— ə-ə!?

paqa lakun haynə zxagəlaz.

sənpa aqolxoz aƣə zegı reiha
lara luəsuəmta əqan... axa..

— ə-ə!?

— dərheit!

— szaguaza saanxəit, haƣ
səmaməzt...

— adəoiba şcac icon..

pətk nabtəst.

hanaqƣiraxı iƣaz foukə, «laa-
ləei» ha ruazək ala iaatırqıaz
atıha ilakurəpseit, ağıərt işə-
xuyəkəzgiə, iara ubri inaləhheit
adəoibagiə. iaha-iaha anəquala
rmaqua aƣaanaxəit.

qaguatan aerman phəs-ıpa
iəvaƣaz danəyeixa, gəlaroup
iəqou uboo iħan iargiə dya-
gəlt, aphəsi iarei aaiƣagəlt.
adəoiba axəgu-ha ianaangəla.
qaguatan ixə izaanəmkəlakua
işneiuz, atəon eipş aƣəgu-ha
aphəs ləxə inanqəit. ixə ĩan af-
taxıqa iləitapeit.

— bara bəmsť işəsəmba! —
daaləxuapşt iəlakua aarhalalnə
—sab ipsanəs casha işəsmu,—
sargiə agura aasirgəit.

aerman phəs aznakəz aƣajara
giə aalələmşeit. axa aftaxı aon-
ra aaxəltit.

— rapxiarpi adəoiba aigur-
onara aqnəƣ aup, apxiarpi ad-
əoiba — inaçibarqəit bətkuak.

ari tamfpi astancia akun.

— qaguatan uouma ua itəz-
baaua! — daavaxxəit azə qə-
guatan dəztəz avagon.

— kuatəť uouma?

— aai.

— uabaanagəei ara?

— sara tamfaa hastancia
aƣə iəqou soup iqoufo, uara
axuçaƣi uabatanagaləei ari?
dəzuəsə səzdəruam, kuatəť da-
aiəfkləhaua phəsk dcərkıuaʔə
diftan, qaguatan dəzdəruaz
azə lakumkua dəqaməzt, kua-
təť iaxı ləxə lələrxan, — qagua-

tan gəzmal iagaqara dcəp —
lhan daaiəçafəcit.

qaguatan avagon atalarta at
daxiəlagəlaz inapə qıo:

— haida, aquaqə, haida-ha
inarabtigiəit ipəlaz.

apxiarpi adəoiba abarazə ikə-
lsuaz aƣja ruazək uuiť iħan
astancia şəqaz iƣaaixəit, axa
xrır argan iƣə auarqanraxı axə
narxəit.

— hai-hai, malər azəuum-
uaait adəoiba malər, rħan iəai-
barqəit qoukgiə.

qaguatan akləzə-ha djəuan...

ipənça xlakıəťa, ipəça qəqa
iaxiələƣaz, «aƣərpəşza təp» aa-
nəubaalon. «ahja» iəxiıııazaap!
iəlahı aləu aipş eikuəťəz, auay
qaza iaanixəuan, abri auay
iƣaraan. psrəla akuz, bzarəla
akuz, — guaqrəla ibəlxıaz azə
şıakuəz.

axa axanəƣ dəzlaxıqozi, ara-
xuəi iarei zləibaaazaxıazi rəla
uajəgiə iħan kəmlacəzt. ipş-
xuə ckıaza izakıa-xuadu iaal-
pşuan. unaiələscəlar xəƣə abkə
eipş dhaləłza dnaunaalon.

aamťa kıaƣk aynuəçqala ab-
astıqıa şnaiəscəlt sargiə.

— baqoup abri, hara aps-
uaa hzə! — dnəlagəit xrəť-
xrəť, lounəƣ dəşxuəcuaz udər-
raƣ. daazkuəlaz. «iaħaidikua»
maqən, iəlakua lassə-lassə eixa-
quəsuaazgiə aƣaakxon.

— sara, dad, sxuə sfaxeit, sxuə
zgaxeit — ıgıalaku, bzıalaku.
abri adəoiba ha phəntkarra
ƣəç iaahnataz — ari aihagiə
psənçrəs iltaxəu iarban. ĩara
axıəbƣar!

joxu şəkusa raaxəs. sxuštaa-
ra saadxalanə səqoup, şƣənan-
qıanə uəsk szəuzom. alıah iəla-

pxa roun, hkətan aihabəragiə
uəsk sadərcaləzom... ahauei sara
guəfa! — iħan ineixčanə da-
akuapsəuħait 15 şəkusa anaai-
gualəfa.

abartkua eipxəibaça ai-
xamya iəkuɣumarua — adəoiba
ououala icon. uərt agərja ɣku
ənja ruazək eitaəjerəigaxt
«laa-ləei» — aotau dərgəeit işə-
zənəkəzgiə.

axapa zhoz iləers abas ala da-
lagon:

— auayə auayra iəlazəait,
axiz iəxizəalakigie»-ha (agər-
ləla).

ari aja apsəfala eitaganə qa-
guatan ianiaha — dakuşahatə
eit, auayroup, abzanxayroup
auəs zlou iħeit.

abartkua rəftaxi, art agərja
ruazək, «laa-ləei ačəxua nai-
rouit «ɣari-ra» ala. iara ubri
ixata aɣiacəha inapkoa aaini-
qeit, — ilakurəpseit zegiə. az-
giə dnəkuləeit deixala-eixəçua.
imaɣakua ryayo, ifapkoa ərkua
raço. atəp, anahə - aahərtakua
maɣən, axa itəp daxəçəsəzoməzt
ua iitaxəz qaiçon.

qaguatan daərəçafəct, iəla-
kua-eiha-eiha ijaakxo, eixaqu-
əsua—abasgiə naciçeit: — iħa
la babaraa, ikuasəla, iəmya
xtəup, iaxizəz....(?)

qaguatan iguaqrakua rhara
dazaaiguaxon.

zaqa dguərpşəagazəz!

— iarban şəkusou sgualəfom
sara «ajəmtəgiə» iszənxəz səx
şara zlakəm (jəmtəgiə axəir-
xəz ajəpraxi aup), speiħab s-mə-
fa aguə snəkuɣnə dceit!.. içlap
uajəfta 15-qa... — akizəħa
aɣuara dnaləgəeit..

— «axiəi arəzni» iəbɣəpsoup,
abri uara uztagəlou dtagəlan!..

«sab, umħan, iaxiəpi
həzakuan iəfakugəlaz bziaras

iəqou zegiə hzaanagarc iəqoup-
ha sguə iroououon. uəi uəs sei-
hon: uara makiana axuəda bza-
zara ada dəpa bzazarak əqo-
up-ha uəqazam, axa duk mər-
çəkua adəoiba arjaaha iħho,
apsnə iəgɣəlqianə iço iqalara
iəqoup, usəmanə scalap uəsəan
akalakikua raxi» ha!..

aşkola dtan uəi, akalaki
aɣə... dtan a-lakuaba iəxiz
zxəu işkol aɣə:

uəsəan, psəm-bzam nikua-
lai ajlar iəaniəɣəz hzakuan ɣəc
anaarəxizəz aɣuən... iəqaməzt
anəquagakua, adlaɣənkua rəxu
ɣgian!

— isgualəfom sara guəfa
zənək azə ououala asə ləeit...

abri aamtəzə aşkola ɣkuənja
rouftra akufəit!..

aɣkuənja rtaəɣei darei eizxiə
iəqan.. çxəbɣonk rəmya iəkulə-
eit. səɣkungie!

asə işaxoz işeit.. asə işaxoz
ixuləeit! amyakua pəlaməzt.
psə zxəz uay dnəquoməzt.
agəg-ɣəg çəsit uaxənləeips ɣnə
lagiə! — iguaran imlafua abga
dukua! — akuqmakua!

aɣkunja guəqt, axaça drəkum-
ləit. çabərgəup, **dranda** ianaai.
mandel qardalaa, xaça guəfa,
guə qaçaga bɣək narəkuirgə-
eit:

«ħait abaapşkua, iəmlan aħa-
hai! as macara icalap-ha iəqo-
uma aamta, duk mərçəkua mra
kigie kaɣo ipxogie ijbəra iə-
qoup, iəxəmsən əzyəbɣa: iəan-
gəl uəqa apləmarakua» — ha,
axa ari sara sɣə dazeikumərxə-
eit!

icon işzəxuoɣ aɣkuənja.
irtaxən rəyni darei nəibabar-
cə!..

səɣkun!.. səɣkun izəməuħait.
dɣeit asaɣə, satamafa!..

ipxəzə iəlabon!..

ipsifon!..
iyəzja, zlamxə iagoz işzaxuoz
icon. icon uərt ryəza dnəjnə!

* * *

adəorba, atahmada iguaqra-
kuagiə irxəməqhakua, ahahai-
ha icon, icon — amya arkiaf-
uan.

haxixi, azən pasal iaxoz kam-
bafk, iaha-iaha iazaaiguaxon
adəorba.

iaai3ofa anaba, «yaqi» ahan-
iqəntəzua, ikaramfəo anayəspī
akambafkua inarəjləeit.

«yaqi-yaq» ha iaailaləeit, nas
iləeibarsən. naqfiraxi ahəstaf-
təra intalt.ua iaxaaiz agiərt ara-
xukuagiə neigunəyt. «aku3f»
zlalaz reipş iləipxnəslan, rçə-
xuakua kiat-kiaj3a. adəorba
inajredeit.

— ubas, iuəkutiişa işihaşala,
dad, sakasala aqərt. daspə-
galt!.. abga irguoit, auəxa, ap-
sə ixalaragiə!... dəfan!..

qaguatan iaja daalgaan3a iə-
laorə3-çaakua jəkubarças iua-
pa iakupən.

— abri zegiə zxəshaaz—ihe-
it atahmada — iaxiafpi haamta
aup, izdəruadaz, ubasqən. ama-
fəna əqazar, abri iaxia sara
səztaja adəorba əqazar, səyku-
ən, səbziaxu — jlarə drəxuə,
çarak içanə dəszənxargiə.

səryuan, igunəskəlon zegiə,
uəsgualasərton uəi iəykun iara
ieipş sargiə, uəi iarei sarei aqei
çəkadi eicahfaxian aşkəla aqə,
uəi mou, ari eipş a7giara af-
taxi, adəryafnə, zən3a laqha-
yəs iəmazgiə sara sakuən:

auəxa, kudərtə haqan syəza-
kəi sarei, aləmsarəfə hantəgə-
la, adəryafnə fəjəmtan hamya
hakuləeit, dəryagiəx fəpəla, pşə
zxaz akgiə kuacoməzt, a1əbkua

ərxuanə asə iəlagəlan. satamaf-
a7i akuqmakua ari aamtazə ara-
qa, aamta baapsə rxə iərxuanə,
ahra ruan. ana-ara agraparakuə
qaçanə, rəfta tənəxəa abnakua
irəlagəlan. asə guaçaoraxi iə-
aiuan. hlon amyan. ana-ara ala
laga uəuuan.

abar! abar — akə, kəduaxu-
ala hazaaiguaxon.. uəi aualī-
cafə nada-aada iftan... iftazə-
məzt, dəftan...

— saltana! — shan s3əzanə
inaikupəstīt syəza.

— auayə! auayə!—iheit syəza.
hneixagəlt, dageikukəmzət iə-
ra!

abri akun qaguatangiə 15 şə-
kusa raaxəs iguə itəmjoz, sa-
biças akizəha dzərjəuaz.

uəi itaxən ipa iaxiafpi nasəp
zmou aqar drəlagəlazarçə;

uəi itaxən, fəpəla anəquara
iaquəçnə, amafəna7giə imaən-
gəlakua, adəorbakua rəla anə-
quara daxizarcə;

uəi itaxən iəykun açara iəi-
çoz ala jlarə dərzaapsarazə, çə-
ra zman iab atahmadagiə dila-
ga-yago dnairpşə aaipşracə!

abərijə * * *

abərjə7qioup adəorba dranda-
7i aştancia / fəc inapər1an ki-
la1ərqa amya ianənəkula. 1936
7i aşəkus fəc alaxfəx rxəfə
ianabaaua uə ajlar igəlaz, ami-
ting inazəzəryən ahijha avagon
kua rəpənartarəpseit. apxiapī
adəorba fəanəbzialaha haxipa-
zalamcei-ha agunəxikua zau-
əzgiə rajayxəeit, axa avagon-
kua irzəmkəit (xuəda inəqur-
goz apassaqər). iara abərjəgiə,
takua7ək arelis aguta7qia dan-
gəloup, ləpsə ləmalə iləztəm-
xəua, lajəmtəfəxa adəorba fəc
daazəxizaz daxiazəftəmxəz.

— uə7giə iaaxra iəqoup, bta-

rrana kartensagia bəzgap —
iħan xara iljəqaməz lətahmada
lguə aairououeit, uajpi adəoi-
ba ltalara axəiləimərşaz azə gu-
boian iəltarha daajlanə — aa
hara haipş zaqay nxaz — iħan
inapə narakuknə iaaikuihalt ia
ia.

— nax «həpsja uƣapxeit!»
uara akə zzeiƣərcaaua uayzam,
makiaəta iphəs usqa dtairpaltei!

art iərħoz zegia baša psaku-
ata irhon — adəoiəba amşən ei-
kua agaƣa aguəçha icon.

— saqgəlou daara smanla-
lam... mayk-mayk inaskiakua
dadraa! — açeç açanpi djaəozia,
idaguaza ibjə aarəçyit qagua-
tan.

ari iguaqrakua zegia oneitei-
ha aftaxi, dlaxƣəxza paseips
deitaqaxən uajəgi.

— sxiatra laorəmgəlan dad,
uəi, uajəqia hatouəjaə hnana-
gap kilalər — apsəlala drabjon
qaguatan amilatkua.

apxiəpi apassaqəre dəoiəba
abjə kilalər iahait. aa abərjə
aangəlara iaƣup... iaangəlt. ax-
jə şkuakua amşənaxi inarlen,
işiaşou imcakua, ilakia-lakua
ineiftalt. amşən eirəgi ha ap-
səp lanaga-yanagon. ickian
alya iaaxəlaz asaxia anarbon,
iara şəqaz akumkua. — daƣaka-
la apşəxuə aaitaknə.

ajlar ua iəqaz. nata-natala
akumkua, zəgi neidkəlanə urə-
xuapşər, pşə rəjala isəu uar-
haua aguaya xqiaula iubon
(astancia əaigua dgial taharan).

amafənakua. amafənakua.
amafənakua...

abjkua.....

ƣaanəbziala apxiəpi adəoiəba!
ha abəjkua..

amra, ajlar urt apsəfxakua

ryəxi iəjəxiqo, xəxi-xəxi irxo-
up.

asaat yba. ianvar mza. 1,
1936 ş.

* * *

— abra auma haqtəçua dad?
iħan dħar-psarua iəmarə-
kua aafixt. qaguatan.

— aiei, uccakəroup!
ajlar mşənxa eiƣahauan. qa-
guatan isəftarxxnə daaiuan.

— alakuaba dəqou iaxia ab-
ra — dçaaxt isəftaz.

— dəqamkua, alenəta aapqa-
nə adəoiəba auzəftəz iara iami.
umbo ana əjajartaƣə (atribuna
aƣə) dħaxiəkugəlou uajə.

— ah-ah, dəzboit: duayasa-
zaap, axa xşəy-du zmou auia-
kuxəm!

qaguatan dzəzçaaz dəşixu-
apşuaz, iəlapş daaçałeit daƣaz-
gia:

— dad, dapsəuaxarəu, abni,
alakuaba iəvagəlou aphəs?

— aiei.

— lanaqalbeit, dabaxanaga-
ləei, aihabaja duzzakua rƣə,
ua lara mou axaja izxamlazgia
rajayəupeit!

səla samjozar, dagiəzbakua-
xeit ha səqoup, lara ubri. dad,
dabəpiu kətas? — dçaaxt də-
ryagiəx.

dtaməfƣup.

— dəzuəsda tamfƣəs?

— mina bargangia-pha.

— ho!..

* * *

amiŋing aftaxi qaguatan dəş-
jəzt. ans sheit, ərs sheit, axa
daəg...

słəhoit, dəzbo azər ləqazar.
dəsaałəstrazə, iałħ: adəoiəba iu-
əctaz aykun, izəzueihaz — af-
acma uzirxəeit-ha (zənraq iz-

xəşə). uəi dəzbalakıgıə dudəru-
eit: tahmadak, iəpxiaṛi iəpəc
kua yba kapsaxeit, iə iṛə iza-
kia aqnəṛ iəazəṛaylakıta, ipən-
ça aṛxia eipş aguə aalganə iə
qoup: ajəṛ dəxiyan, asovet
mṛə qaləiṛtei zaṛək aup aqu-
agiə danaaxiou. aṛəcarazə—

zənza «dəpṛarahəup». azn'ak
iṛəpşəlara uəameiguronargıə
qalap, axa uəaiṛṛajar—sneipə-
rəmçənda uḥəṛ—qaguatan iəxi-
zəup, «fouəuəa rəxuça» dən-
xoit.

ianvar mza 4, 1936 ş. aqua-
oqamṛəra.

s. sangulia.

madrid aguaṛaṛ

«alaapkkua» qṛəm-ṛṛəmua
madrid iəvoup rəc xəua.
ispania ṛlar «iəxiṛəchəua»
afa iṛəlçua ṛtarşua.

germaniei iṛaliei r-aeroplan-
kua

madrid iəxou ipərua,
ilbaarəṛtueit aṛombə dəukua
ynəi uəapsərei ecbəlua

axuṛ şhamkua iṛarəṛua
ḥsei xəjei rxuaṛueit,
zəla italaz rəla xyəua
nṛə faṛala eilanarxoit.

axə iəquṛə axuykua,
igoit rəṛaabṛ iəxiṛsua;
ranaṛa axə iəṛənxaṛua
icoit afrontaxı eibafra.

aṛankkua aṛəla rəbgəua
abra iəvoup eimdəua,
aamtə emqıarak pşəua
madrid italarə rṛərxəiaua.

dmakarua əgeneral franko
aaigua dgəloup dguroıuouo,
dəzneıua qəfa iṛərxxo
madrid aguaṛaxı dneixo.

ara aneira uəs mariamxəeit
franko iəḥan ikaf fəramxəeit.
ispania ṛlar aaiṛagələeit,
«uzcom araxı» daatdərgələeit.

uəxəi ṛnəi bṛəmxəua
afa kərsə eibafueit,

madrid iəṛlaz afaşistṛa
aharteipş axə iṛanəpsoit.

«iṛə dqamlaroup, ṛtaxı ḥamca-
roup,

afaşistṛa ara iṛamlaroup
mā ḥapsəroup zəgi ḥanṛaroup
mamzar xuuyəs ḥqamlaroup»

abasoup raja ispaniaṛ aṛlar
afərxəṛa pşə iəṛəmṛə,
madrid zəxiyo ispania ṛlar
axakuitraz zəx iəmeigzo.

an dṛəuam lpa iə
ipsəz aibafraṛ ṛlar rzə,
iṛakı afa zəxişəu ṛtəxnə
dcoit afrontaxı dəkuparçə

ahsa, axəṛa. aṛarakua!
iəxioup ayəzṛa axəçara,
afrontaxı zəgiə afrontaxı!
ləccakə aoiə ipsatəxraxı.

iṛəmboi madrid raxucıa iṛnəḥau
afaşistṛa iəxiənpaşalou,
iəcrəṛṛaroup uərt iəxiənḥalou
iṛṛəṛṛaroup iṛxiənḥalou.

ispania ṛlar zəgiə ṛeidgəla,
madrid afaşistṛa iṛəxom!
zəgiə aoiə ṛiṛagəla
ipsə tanə dəṛləṛcom.

alaapkk laças ipsueit.
afaşistṛagiə ubas itaṛəxaroup,
rəprsa madridəa iṛəznərgəeit
rəpsəbay rṛəṛas iṛaṛaroup.

mixa ipha

alioşa qopua.

xəşəkusa çuan
dahambeiŋtei
aynə iyeiz
mixa ipha.
aşkol dətan
çara lçauan
lara dlasən
deiləxxa.
haləiguroeit
lara danyei
iləzha-lzəonə
deikuapxa.
daxiəz lkətan
ilgualəŋeit
pəxia işaxi3əz
ahtənra.
uaqa inxoz
aoy-beia
nxay dteçoməzt
im3ərxa.
zəryə rədgələ
rəŋigaxian
iara imaz
izmərxa.
art ldərxian,
eiləlkəaxian
aynə iyeiz
mixa ipha.
iac eizaran
haizibagan
abas halheit
lara ubra.
— ilxaştxiouma
jəp3a işəqaz
ŋanaçapsuaz
axugara.
uəsqaŋ ŋara
ŋeilahauan
abzara-açkəs
apəsra.

axa iaxia
aŋaamtaxəit
zegiə ŋastoup
anxara.
exia iləmoup
ŋəkuarəxəueit
jəp izəxi3əz
ahtənra.
ara inxoz
dələmdəruei
ŋəkuzməŋloz
am3ərxa.
ui dabaqou.
dəçaaqurələit
dahambaxəua
uoj iaxia.
saja srouuam
ui-aqara
irkiaŋp salgoit
uojəŋta.
ahaa nəŋŋi
aqajlara
haŋa axiguəqəua
— exia ubra
akə hrəxuap,
harəcəxraap
irzapsaxarŋ
kər dara.
ihalšo axuə
zegi neicçanə
abaz amaat
neilapsa.
harəcəxraap
uaqa naxixi
zəry iguaqəua
ijpay3a.
jəp hguəqrakua
nahgualarŋan
xuəcra agməŋkua
akər3a.

ui azə iloueit
 knəfka xuəqək
 iqapfza.
 knəfkək iloua
 iaxızup mopra ha:
 abaz, amaat
 ua ineicçanə
 ilzəkurəpseit
 atəpha.
 açəxuṛanə
 haneiməçəuaz
 ilzərpxiəzeit
 ui təkqa.

nasgıə jala
 iagıəlzərheit
 — aoyra ləlçit
 mixa ipha.
 iazəm iyəqam
 uəs eibərheit
 mals iqou
 açaroup.
 azotab lçara
 akə iapsam ha
 ari zhazgıə
 dəgazoup!...

1936 ş. ıılou

ki. agumaa.

(apilot-apsua phəzba laxı).

sa izdərueit: bara bmauən
 baja eilgaməzt bəzəqən:
 xumarga bzias eimxuəc dayən
 ibəma bdəkuz adaqnə.
 bəyua bəpo çaqə bkəpo,
 amra baçan bguronaça;
 amca ibxəlqıoz uaha imkıato
 iacəxumaruan bəguaja.
 brəçafəcuan xəxi ixala
 apsaa iguronoç aña ho,

uaqə xəxiə bargıə bxala,
 bneirc gutəxas bguə iahon.
 «uaangəl apsaaṛ uəjya rxaxa
 sduxar sxaloit uara uṛə»!
 abas bəmhozi bnapə byaxa
 xəxi bxalan axuaṛə.
 amra gıaṛza barbal ças
 «bziala» aħazla iantafo,
 ırxuan bzkurəz uaqə balṛəs
 inəṛnə beon aynəqa, bfo.

alioša qopua.

dəbarbaryup,
dəmakaryup,
uixəyqalašt
— ua dubar.
ui ikunago
xəyqarazam,
ui ikunagoit
dəuqabar.
uxə təiqioit,
iakum ueihoit
iara dəuəjloit
— uiƣapar.
iara dəuəjloit
ja — qbarala
qara iƣapxia
— dəurqar.
qoukə srəzçaan
ixizuzei ha
ixizup ha rheit
— abarbar.
auəs aniuə
dəmpəşzakua
dəbarbarueit
— eskiəngiə.
ubri iaxqianə
iuəs iiuşa
iənəxaloit
— ibzanə.
iƣxuəijoia
iƣkədiqioia
auəs aniuə
— dəccaknə,
iuhar qalap
— ianaqalbeit
şaqə doreyu
— ui uayə,
axa iftaxi
iiuəz ubar

ukamharoup
— uqyanə.
pəx3ə ilçueit,
aqa ibaueit,
ibarbarra
— iaxqianə.
ana igəlou
ara igəlou
deibadərboit
izəpşnə.
ivagəlou
zguə pəijaxeu
agiərħazom
ui iƣə.
urt iarhoua
aja rquəşga
ineigazom
ixaƣə.
aia zhoua
axiərpərja
zəbja aayua
xaranƣə,
akgiə dşapsam
lak danərçan
irħagufəit
eikuəorznə.
ari dəşneiuə
iara idərər
ibarbarra
şxuartaşam:
ui daquəçnə
naq inkəjnə
daaxənhərgiə
iqafəřzam.
izban akuzar
ui ačəxuala
aja iaħou
dapsazam.

s. sangulia.

ayara axiaqaz hasan ipe ak-
un.

ipa kuqer phes daaigan agur
onara deu raman.

axualpaze ayara inaxapaz
apey-sey ha aqakua aainqio
«uara» ha ayajra isapez iqia-
qiaza iaaderseit.

ayajra ape iubac. ladikuei ms-
erbei ajakuak aaimarkən daara
iaaikuəmuit.

art ajakua iaailarçaz ayara
iaxapaz zegie aarzeriit.

«uaquəç ladikua! uara zab ifa
zzəmuəz aqqa-ha sara uəsqə-
parape aqa uəmam» — ihan
msərbei ladikua dšapeimbaz aa
inərpšne dnepeiit.

«ilho xuartam dadraa» rhan
ipakuazgie aailanarçajeit.

msərbei ladikua labala dlais-
azla, aja eihaz ixuda nəxnape
ixə larquna dxuəcua daanxaeit
ajak izaxəmhəaua.

ipaz igəlaz uhargie «raja aja
baapsə oye izəmyhaşa eiheiit»
rhan iaaipeaxutxutit.

apsuara ala ladikua daara
«axiəmzo» aja iahait.

ladikua uahagie kəfara kə-
jraha qamçakua affəha dyagəl-
anə dceit.

ayne daxineiz ian faxusna la-
dikua aye axijəz anaysgie akə
iguə pjane dšamaz aqep-ha ild-
ərt.

«azəri tiarei iguə nibarxama
nan» hagio diazçait, axa ak-
gie ləeimheiit.

ladikua dšeilahaz iarta dne-
kuieit dxucua.

uaxəkəi pnakəi dšməjacəz-
gie ladikua iəla jakə aaxəmlə-
eit.

dyagəlan «art hajkua uaxa
iguarməlazo» ha eiguəi aafxne
dəntəçt.

«msərbei jlar rəguta alaba sa
airxaeit ita aze ipe lasə ijer-
zgarəzei» ha axuəcra dəpən, da
xineiuaz ladikua.

«mə! sfa zuəroup uaha xu-
lə əmam» ha izbeit.

ladikua iaxia zfa iua iab bi-
ram ifra şəqalaz abas aup:

«uəsqan ladikua dxuyən aarla-
ha yəqa rəbjaara dnəbjesua də-
qan.

birami smaailəi mpepqastak-
aaimarkən, smaail aixa rxxa
biram ixə dast. ubri akuxəit
biram ipsəgie.

smaail 5-6 şəkusa abaxta də-
takən, akunamga iueəz azakuan
daxinarxuit.

aftaxi danorəgie apsua casla
auaa narəbjalan biram ladikua
iəda xşara dimaməzt, ubas efa
guakıagie, axa iueifarei iphəsi
smaail indərfeiit jgiarak uaha
irəbjamlarpe.

ui naxəs art aiguelaja bzia-
kuatqia ha eibapxiəzo eipənfa-
lan.

akər aamta ceit, smaaiəlgia dəpsit. ladikua darpəsxəit. smaail itaəjei iarei amç rxəibamərpərua bzia eibabon.

ari iab biram dərfiṭtei ubasqak aamta caxian, ui təzias azə iəmanə, oyə azbaxu iho ha iəqaməzt.

axa msərbei axumga abar ladikua aṭgiara daxiazkəligaz.

ladikua «səximəzoi sxəsxərou» ha izbeit. axa ari iifuada, iab dəzfəz smaail dəpsitṭei kər aamta caxəit, abar alṭarakua iguə ikuibaha iqalaxeit.

ladikua egia dazxuəcəndazgia smaail ipa eihəbə kaməgu iəda iifrəz ha uayə dimbeit.

biram ifraṭə kaməgu akə şixaraməz ladikua zamanalaṭqia idəruan. iabeimdəruaz kaməgu-gia ubəsqaṇ dpşkanə agara dəlan. axa «aximəzoi» afa uṭxəeit.

* * *

amş aailaṭṭit. apstha ixuəlaz uapxia igəlou dumbə iəarləscəit.

kaməgu azlagaraxianṭi iṭə axuda aşəla əkuknə agudə-gudə ha maxazraa rguarabṭara daabṭlan abna daalagəit.

saqankgia biamkua iapxiaṭqia axdəd igəlaz aṭəp ha amcabz yavqəit.

kaməgu iṭə dnaxəyrən axəp ha amya dnanahaləit.

iṭə «xər» argan aomura iakupəlaua iəynə aynə şəqaz aṭəlanaxəit.

ladikua iṭaki aguta knə axdəd daavçən pətraamtakgia kaməgu ioizbṭə dazəzəryua dgəlan.

«ugunaha msərbei iəmazaait» ihan ixə narqunə dənṭəçs-aṭṭəçsua afasa dnəlaləit.

kaməgu iguə afa txuraaua ip sə axəçra iəṭən.

iaraznak qargian akətan zəgia iəarəlayəit iəqalaz ajabṭ.

qoukə «afaj baauam ipsuam rajak kuapela ititəit» rheit. daṭə qoukə «msərbei amzəla auaa şpeikuirzi» rheit.

ladiukua aṭgiara şiuəzṭqia auəshartaṭə dkəlsit «abas aup isəmquəcqiaz» ha.

ua aṭquə naikuqaraçan aiha-bəraraxi ddəkuərçəit.

auəs rəbon. kaməgui sarei iaxia eioarək habṭanə haqaməzt. axa msərbei ajlar rguta aṭpnəha ansita iszəmyhəzt dəstṭ ha iṭanaba ahara daṭən ladikua.

anakazania omoua iəkuçanə dxərçəit.

yəşəkusa raqaragia aəçxian, ṭnak kanvertk iiaṭaza amarkakuei abyatkuei akuomə «qargian» auəshartaṭə apoṭa iaa-kəlnagəit. iaxtnə iapxiazar «ladikua m—ba, 1929 ş. mart mza 26 rzə dşəpsəz adərri lah-toit» ha anən.

faxusna lexjəşla napəla ilkədpua, lxə atzəmc inanqiaua lynə dəynan.

egiarəanə ahaşra axuada ua-akugəlargia «nan sladikua nan, uabaxuəcəriəu nan, zəmcəjəz sara» ha imətkuma bṭə gauan.

«afouraməzda ytəzak rəṭ ya-narkəit rhen anapşṭəgia.

ari incəm. iiaşṭṭqianə ytəzak aaxṭəit.

ladikua ian faxusna «nan sguəlaṭa amia sləmfərou» ha qəkurei napək azə drəho ləmlə aynə daaynaxəit.

kaməgu iphəsgia ireihazou 5-şəkusa reiha ixəmçua xuyək apşkəṭa ilzenxəz «nəqugafas ir əstarəzei abart» ha auaa dnarədaşşəlo. acxəraarəzə aguəlaṭa drəho akiapta dəkuṭən.

zaagaraṭqia dancəz axuṭə

zləpə inəqunamgoz ləznapək
ala dəlguədkələnə egīəi lnapa-
la a3ə ləvaknə iaalgon.

* * *

asovet həntkarra zegiəngara
aipş «qargian» akətangia apsta-
zaara şuan.

ajəpəri xərbgalo aƣap arƣi-
arei aroŋuouarei iaƣən.

«qargian» akəta ubasqak aƣ-
eitanakəit ladikua inakazania
ixganə iaxia aynə daakəlsəzia
dəqazargia «abra skətan aku-
zami» iharəpə aqara.

ladikua dəzlapəz ahablapə ei
ƣərkaaz akolxoz «alaşara» ab-
ar ua inxoz pətyək rəda zegiə
alalaxian.

akolxoz alaçarta dgəlkua
taoia-taoiaza iftan, esəmşə aa-
iragia irəzhaua.

akolxozaa zəpstazara iakugu-
rono aqqaha taajak reipş znəpə
eikurşanə auəs zuaz malla es-
əşəkusagia iaha-iaha abeiaxara
iaƣən, rkulitura iazhaua.

akolxoz apravlenie ruəshart-
ei, akolxozaa rkrəfartei eidgə-
lan, rxuy iasli uaqə irəvagəlan.

ajakala iuhozar «alaşaraa»
uayə daarəçaləcrəpə aamtəƣə
iaatagəlaxian.

akolxoz axanƣayə kiaaməni
apart-iaqeika asekretar nuri
akolxozaa ruəshartaxi hcoit ha
iaaiuaz ladikua ikiapta iaavələ-
eit.

fəxusna çəpx abərjaanə aipş-
ɣɣia ubri aƣəngia lmatkuma
habɣə aynə iaadəlyuan.

«uara əbri fəxusna lajra ɣɣi-
axəeit işpaləpsəxuou» iheit nu-
ri kiaamən dizçaaua.

pətk daazxuəcnə «əkrəzder-
uama iləpsəxuou» iheit kiaam-
ən.

«kiaamən uai fəxusna hnala
ɣajanə akolxoz dalahçap, iləşo
uəşk lup ubri dnəqunamgozar

zən3ak drəchaxa akiapta dəku-
xəeit» iheit nuri.

«iluazar map zhoda» ha daa-
kuşahatxəeit kiaamən.

«uaɣuəxa hƣaainərianə haai-
nə hlaɣajap» ha ƣharas iarteit.
dargia ubri şərhoz akolxozaa
ruəsharta abarça iyxalt.

* * *

amra talaxian. fəxusna ajkua
am3ərxa iaatalcalan dquənd-lə-
ndua aguaf ƣashoit ha dəƣən.

kiaaməni nuri adrəm-srəm-
ha azəfta iaaxəpan fəxusna ia-
alədgələeit.

«xuiə-bzia nan», rhan aguaf
iaatalt. «bziara jbaait nan» at-
aks ilheit fəxusna.

nuri, fəxusna aguaf alaƣash-
oit-ha aɣhar iəlkəz aaləməixən
aguaf nkədrəŋuouualanə iaafəi
heit.

aynə abarça rnəçalamtazə al-
əēilkuaja xudəş açəxua ərkia-
kia akuqama iəkuçanə axəu-xə-
uha işua iaarəvagieɣəz fəxusna
dannakuɣɣia ixəs-ƣəşua aaçra
inəçaləeit.

fəxusna amca dnaçxan iaar-
laşanə «lɣakua nan» lhan ask-
am eicaɣiaza igəlaz aaləriaşt.

akəraamta iɣajon. «səgunaha
zəxuda iaxəmçəsa səi aimərkəi
nan» ha lkəsə aƣajala l3amya
iaxibaha ineiuaz ləlaoier3kua
rəckiaua lɣuaqrakua rhara də-
ƣən.

nuri ixə asarkieipş iɣapɣa
isanə ixagəlaz eipxiəffaua «fa-
xusna ajəpəri aləfcara iahzənn-
aɣəz afoura bara beipş ixnar-
ɣakuaz rəɣayəup, bargia bəi
akɣufeit.

ajəpəra lta rəɣak axəçşam.
azəi-azəi apşɣkua reipş rəmgua-
kua tibaməryrua aamtəgia haz-
neışt, axa ui bara izlabəxuarto-
uzei.

abra hnias-yəias çəpxiaza

bmətkumahabjə igaua zegiə
hguə aƣənza inəsoit.

iacə kiaaməni sarei abra ha-
iasnə hcon. abna al naa açaqa
haatgəlan izmahazac azə eipş
akəraamta bjeuabjə hazəzəry-
uan.faxusna drəchaxəit hazlələ-
cxraarəzei ha aaibahheit, axa
iaga hxucəndazgiə hkolxoz ba-
lahçar ada dəƣakə hzəmzbeit.

bazxuəc faxusna! hara bguə-
lajaha iəqougio mşkə-yəməş
azə dbəcxraargio uəs macara
ala bəqanaçə bxə bəznəquga-
rəm.

bhalala akolxoz aƣə. uaqə
bara ibələmşo uəs azə ibədəico
iqalom.

aşkua bəmoup adgiəl bəmoup
aƣakəup inalaça, bargio ibəlşo
uəşk baaxalar bəqanaçə bnə-
qunagap. abas hzbeit kiaaməni
sarei, bargio bazxuc» iheit.

faxusna Inapə lclamha iacər-
gua lxə narqunə daxıřaz daan-
xəit.

ləlaotərkua pqəş pqəşza il-
ƣibaha attaha lkalt ianəpsala-
uan.

«nuri işihaz aipş abra bara
bəmacara akiapta bəkuřanə ak-
gio bəşauam faxusna...» ha ala-
ba iikəz ačəxua axua iəlakşaua
ařajara dəƣən kiaamən.

faxusna ƣəmt psəmfa akəra-
amta lxə larqunə dƣan.

ilarhaz aja dazxuəcit ačanə-
nza. illeit ilzeit. axa ləxşəy ia-
xiabalak iyuan zegiə irxiənhə-
lon, ddəsəzta dquzgaza dƣan.

apxia znə, «uajə iřaško
egisəzdəruam nan, sxalagio sxə-
sguə staxucəp, izəzbap ha ras-
hap» ha lguə iaataleit. axa nas
deitaaipxixucaan «mīan iaga
izəzbargio uaha bəsta fafa sə-
manə akə sakuguorəua səqou-
ma nas izzo iskapanua arbanu.

salalap. nuri ihan eipş, isəlşo

uəşk zuəp. adgiəl səmoup, ař-
kua səmoup, rxə iadərxuap sa-
rgio snəqurgap.

uərt řta uayə drəlp Saarřə iqam.

řmař iasəşəkusa aqəkurei aa-
zxuoz akolxoz dalaləeiřtei ab-
zanxaja daarəlagəit.

uajə aqəkurei zaça iaaimxua
ra řaxa uardənk aƣƣa algo az-
na aqəkurei itircə aquaqa ima-
nə dceit.

lxə ařergi ha iyəřtəxnə «nan
sara uaha szəkuguorəua ha ařər
dsəmazar řdərguřoit işəřtaxəu
sara akə map axəshaauam»
lheit faxusna.

* * *

faxusnagio azə ha akolxozaa
rxəpřiazara dnacłeit.

akolxozaa esəmşaaairagio řəps
tazaara iaha-iaha iguəronaxu-
xon.

faxusna axuə aazarta aiasli
aihabəs iamaz madina cxəraay-
əs dləriteit.

xəř xşarak eipş akun faxus-
na axuřkua dşərxələpsuaz.

amşkua aamtakua eiftagəla
acara iaƣən.

faxusna lguə lxařit. akə ia-
kumřazac azə eipş lxə ləpřia-
zo, lxə-lƣə xaaza iaalxauřo də
lagəit.

kaməgu iphəs antica ləsabi-
řei larei aaixaua akiapta iaxiə-
kuəz faxusna iaxei uaxei ilbon.

«antica sara saçkəsgio dei-
janə ləsabiřa lgudəřququla aynə
dəynaxəit.

abrigi akolxoz dalazar lřuř-
kua aiasli aƣə iaabon largio
akolxozaa dyarəlagəla ašəs lu-
ər lxə daxo dqamlozi» ha lžbeit
faxusna.

faxusna lguə iaanagaz akol-
xoz axanřayə kiaamən ialheit.

«ui uəs bzianə ibheit» ihan
daara iguə iaxueit kiaamən.

kiaamən antica akolxoz dalalar şəjgiaməz daara dazərxucnə lahara dəfən.

«salalap, axa sxuykua işparəpsəxou» ha Ƴarpas inaltait, antica.

«antica bxuykua aiasli aƳə irboit, afəj banco aiasli aƳə inaganə inarətanə bcoit, uərt uaqə akrəƳparcoit akər ddərjueit, idərjoit, axulpazə aynəqa ibəmanə baaueit, abas aup işəqou».

«ui ʒgiaməzt, axa ui axuykua rbartaƳə ani hguəla phəs (faxusna) dəqoupei, sxuykua nagafas irəstozei» ha antica uaxigie vbak naltəit.

«haguəlap həs ha bəzƳəu faxusna, akə şəlxaram bargie ibdərueit, antica bara beipş largie dəkuzaait işəbbo, bara bxuykua uaqə inabgəit ha akə ubri ilhom, lara loup abri bara akolxoz balaçara aƳə aasabʒaz gəzəzgie».

antica kiaamən iləeihaz ajakua daara lxəy rzəlstit, axa «egia ilxaramzargie afa habʒoup sxuykua naganə iabalədsəpsalari» hagio lguə iaalnaton.

səz xuəcəp dəryegie x, sxahapala macaragie iəqasçə zakuzei sətxunda siəzçaap, iaxəihəaua sahar nas haibabəxp» lheit.

kiaamən dəarc amarduan dna lbaait, antica ləkə xuə dəlɡudkəlanə kiaamən dnaskiazgoit ha diətanə daaiuan.

«antica! babxunda ha bəzƳəu iabhar faxusna daxialou hkolxoz aƳə bargie balalara bzia ibəşam, axa izbashəaalə ubri iho amacara bəzəmzəryən».

iaxia bəztagəlou ala axnəqugara şəbʒəuadayəu bəz xuəcə ihan kiaamən aguaf dnagutasən iaartnə dəntəçt.

makitat eixa iaamnərpəz aja qiakua ixəjkuənənza iəpə iməçurta apxia uardən lərak ərkumpəlua aʒra dəfən.

antica lxuə lfamxə dəkuknə aʒxəmc dnəkupeit.

makitat eixa nkairfən acigar sərhueit ha zəʒra dəfəz danna kuə, antica kiaamən daainə ilə eihaz aʒabʒ aʒərganə ialheit.

«hait antica! faxusna daxialou akolxoz aƳə srələloit ha amalagie işəpəpəbərʒei, iara uəsgie bguə izlayhəzei esəmşə faxusna ləla bənxəpşəlaua».

ui ajoup ha uaha işəbmərhan antica! şəpə bəzəmzəryərgie akər hzeilou qəbəmfan».

makitat dɔapffza dyeicralan aspəuka aaxifnə icigar inacrairsən iƳəi ipənçei alyə nartəbit.

— baqqa,— lheit antica (baqqa antica xiəzfaras makitat ialhon). «iuhəzgie sahuəəfoit, axa abart asabiʒa aazafas irətarəzei?»

largie sara ləszəjaouuo ləszəralə ləzləxuəguəfozei.

abartkua zegie sənrəz xuəcə salalap akolxoz ha səzbeit, takuajək uə daloup ha sara akolxoz şəzəgusəzei mənəzargie ui ilxərouzei largie ləl akəit, axuykua Ƴənlə uaqə aiasli irəmonu aƳə irboit, sara auəs zuər largie ubasqak qabaa ləərbom.

səramou nadikua largie uəsəkək zəşə ləkuaam, pəykgie axuykua ləmonu, axa akolxoz dalaləçitəl xər ləməzəmkua lpsə eiʒganə utəxxər akə daxəməşəaua dəqoup.

«antica! axuykua iaxiərxələpşua ha bəxiəpən (aiasli) faxusna loup iəqou, ləməbiʒa naganə ari ləməçəpəara bara bguə iaxiəuəzəzgie iirlə izboit, ari uə-

ha ajoup hagiə ibɸambərɪən.
bxahapala bnəquargiə barei sa-
rei akgiə şahzeilam dər.

«işəbtaxəu» iħan makitat eixa
aastəxnə aħaxha dzəkuɸaz ilaa-
irxəeit.

«nas map uhaguəfozar işpa-
zuri ĩnapə sanpşəlalap» iħan an-
tica lxuyə ĩnapə danknə amzə-
rxa abza anaaiyəşə dəstəxnə
daalgudəlkəlan aynəqa dceit.

akərgiə aabɸəst. antica
«işpazuri, xnəqugafas iqasçarə-
zei, akolxoz salaloit şhan sab
xunda iuam, iħapə sazəzəryrəm
şhar dsəlçueit», ha iaxiagiə ua-
xagiə ĩnəkuçanə azxucra da-
ɸən. axa abas ha akə lxə aku-
lkəɸə dzazaaiuaməzt. lguəi
lguəi eilapşuan. axa ajəɸ uaa
irhon aipş «aɸa şkuakua zkəz»
dəiyəzaxəeit. antica.

* * *

amş axularaxi ĩneixaxian. an-
tica azə aazgoit ha ləphal ləjya
ikuknə aguara bɸara dəbɸalanə
dneiuan.

makitatgiə aħarakua rzə ab-
onə iadarak ɸanə daçalanə dy-
eiuan.

iaaipəlt. amya dnəmyaxəçən
«qəm baqqa! uajə axa uauazar
abni suətra xuyə aailajjanə isu-
tar qara jla məjɸak kaspson»
lheit. antica.

makitat dagiaatəmgəlakuan
«uajə ui axa səztada antica! ab
ni axuyza çəuakgiə əqam, ɸa-
gala ibɸərgiə qamlouzi» iħan
dyaləvsən iɸəyeixəeit.

antica makitat iajakua lguə
ačanənza ĩneinə dazxucua azə
tənə dəykədləeit.

aynə daain «oh guəfa» ha ləp
hal abarçəɸə aɸardəuə ĩnəku-
lərgəlt ləphalçarɪ akalam ĩnxə-
fnə largiə ləphal dnavaɸeit.

«akolxoz salalaru salamlaru»
ha antica uajraanza lguə eila-

pşuaz abərjə araxuc aipş aqəp
ha iləeikuħəlt.

aguəlazəiab iaaiz fulia, axuy-
kua dnarədləɸalan antica ab-
onəaha kĩaamən raaɸə dənxa-
ləeit.

kĩaamən affaha eixak xəua
abarçə dəçəɸan.

antica dhaki-psəkiua danən-
xala «iqalazei antica bzərguaq-
zei» iħan eixa knə dyagəlt kĩa-
amən.

«akgiə, akə uashərc akun»
iħan askam igəlaz dnəkuɸeit
antica.

«pətkgiə aaçueit» ha laja dna-
lagəeit. antica.

«baqqa iɸə sneinə iasheit
isouħaz aja, axa baqqa «ui hgu-
əla ɸəs daxialou akolxozaɸə
banalala barei sarei uaha akgiə
hzeilam» ha seiheit. ubriɸtei-
giə daara saz xuçt izəzbeit, axa-
dsəlçuazargiə izəuguəfəɸəzei isə
lşom uaha as aguəqra.

rəsabiɸa axiəsəəzo rəmuəzar
irtaxəu qarçəait, ştədəlkəl ako
lxozaɸə, isəlşo azə səmy akə
seigzom».

«as anəbħa daara iuəs xəerə-
up antica. uajəftaxi akolxozaa
zegiə aizara hamoup bargiə
bnei bħadahkəlap, sara uaanza
apɸavlenie rɸgiə ialasəɸajəit».

«ibzioup sneiueit uajəftaxi»
dcarçə dyagəlt. antica.

kĩaamən ipħəs uardəfkagiə
kĩaaməngiə aguəɪ şəqaz dnas-
kiaganə iaaxənħit.

antica lxə larqunə dxucua af-
faha lɸənəlxəeit.

* * *

amra şap-şapua aivan aguta-
nəɸqia ikəɸəlan.

«alaşara» ialaz akolxozaa ru-
əşarta kuapeila ĩpnə eikuəaa
eiləɸn.

ana ara atatən lya rəlbəuan.
aştol iaxəɸan kĩaaməni nurii.

antica lxuukua «nana aynə-
qa hamcazoi» ha aɟəuara rɸa-
nənazərklak «uajəɟɟia hamco
nan» ha iaargubzəoɟua aɪ ap-
xiaɪa dɸan.

«abri antica dabaqaz iaxia
abra» ha zguə iaaznatozɡiə ra-
jayən.

«nas ayəzɟa! eɡiərt huəskua
zegiə hrəlgəit, iheɪt kiaamən
inapɸua rajanə dəzxagəlaz as-
təl inəkurəoɟuəuənə.

«uajə aɸəxuɸanə zɸaaɸəs iah
zəkugəlou ɸlən ɸəck hkolxoza
aɸə lədkəlaroup.apravenie haila
ɸaraɸə halajajan dhadahkəlap
ha azahheit, uajə ɪara ɪguə iaa-
nagogiə axəɪhaa.

ihalalarcə ztaxəu antica loup,
abar largiə abra dɸoup».

ajəɸɸi aɸaskua zənzak zəkua
itarɪzanə iamaz foukə-foukə
abra faxusna daxialaz daainə
dəspalaloi antica ha qəɸaɸɪa
ipɸiazanə ineɪɸapɸə-aaiɸapɸu-
an.

«akə axəzhaarə ztaxəda»?
kiaamən dnarəlapɸ-aarəlapɸɪt.

zegiə eikuəzəryua iɸan. «iqa-
lozar sara ishoɪt ajakuak» ihan
dyagəlt kuasta itatənɟa aɸax-
aɸax ha inapsərguəɸa inanɟia-
nə iaatirɪɪan iqəba itaɸo.

«iha aja uəmoup» ihan kiaa-
mən kuasta aja iiteit.

«ara rajak haɸəup ha sguə
iaanagom. antica dzeipɸrou ze-
giə iaadərguəfoɪt.

ari aɸolxoz salalanə sxə saxu
ap anəlguxu map azə iaxəɪhaau
eit ha sguə iaanagom, dhalala-
ait abri aup sara iaxəshaaua».

kuasta iaja algaxa iəmtakua
«hakuɸahatəup zegiə dhalalait»
rhan iaacdərəzɪt.

kiaamən «da dhadhkəlar zta-
xəu ɪnapə ɪtəɪxəi» aniha agurki

ha zegiə rnapɸua iyarəxəeit.

«ibzioup antica iaxiarnaxəs
hara dahyəzoup», iheɪt kiaamən.

«nan iqalozar ajak shərc sta-
xəup» iheɪt naskia akuntxu aɸə
ikɸaɸaz faxusna, akasekuaja
lxə itarpaz ɪɟəɸlakua quaɸza
iaaɸəɸɸua dyagəlan.

kiaamən faxusna aja ləiteit.
ilharəzeɪt faxusna abərɟə aar-
guaxuit zegiə. faxusna daaskian
kiaamənraa zɸaɸaz astəl daad-
gəlt.

«nanraa səzkuxɸou» ha dnala-
gəit faxusna. «szəniaxioui səz-
laqoui ɪara ɪlzəmdərua akə ɪa-
shom.

«ɸaahəra zmouɸa ajəɸɸi aɸa-
skua iɸəjbo səɪ adərkəit. antica
giə ləpɸkaja lguədkəlanə akia-
pta dɸaakuxaz jboɪt.

sara abra aɸolxoz saakɪləiɟtei
akə iakumɪazəc azə ləeipɸ srəc-
harakua zegiə sxəpsaaumama sho
səqoup.

antica aɸolxoz dəɪzaləɸozar
ha rapɸiazagiə kiaamən iapɸəz-
gaz sara soup nan.

hzəniəz hanieɪt! anticagiə
sargiə ajəɸra hafeɪt.

sara ɸkuni zoiabi ha zlakta
səntapɸua azər dsəmazar jdəru-
eit.

afoura, iaxia uajraanzagiə ap
suəa nəɟagas ihamou iaɸyaxaa
it. «qahanəm».

sara iaxiarnaxəs antica zoiab
sgiə ɸkuənsɡiə dsəpɸiazəɪt, apɸ
kaja iəqouɡiə səpɸkaja roup»
ihan faxusna ɪəlaəɪəɸkua ilɸi-
baha iləeɪuaz atɸaha aouɪa iku-
psaua antica laxi ləənalxəeit.

zegiə agurki ha iyagəlt.

antica ilguədkəlaz axuuggiə
largiə faxusna iaalgudləhhaləeit.

qəɪ-bɟək azɡiə ɪəɸɸuaməzɪt,
zegiə eikuffə igəlan.

axu 1 m. 50 kap.